

	lav	høy
kv.	7,6	5,3
menn	2,4	6,2

”Fra karakterjag til læring - fra dommer til trener”

Rapport fra et forsøk med én karakter
i norsk ved to videregående skoler

Wenche Rønning

Publikasjoner kan også bestilles via nf@nforsk.no

Arbeidsnotat nr. 1005/2012
ISSN-nr.:0804-1873
Antall sider: 54

Prosjekt nr: 1308
Prosjekt tittel: Felles karakter i norksfaget innen
videregående opplæring
Oppdragsgiver: Utdanningsdirektoratet

Pris:
kr. 50,-

”Fra karakterjag til læring – fra dommer til trener”
Rapport fra et forsøk med én karakter i norsk ved to videregående skoler

av

Wenche Rønning

Nordlandsforskning utgir tre skriftserier, rapporter, arbeidsnotat og artikler/foredrag. Rapporter er hovedrapport for et avsluttet prosjekt, eller et avgrenset tema. Arbeidsnotat kan være foreløpige resultater fra prosjekter, statusrapporter og mindre utredninger og notat. Artikkel/foredragsserien kan inneholde foredrag, seminarpaper, artikler og innlegg som ikke er underlagt copyrightrettigheter.

FORORD

Denne rapporten presenterer resultater fra ei evaluering av et forsøk ved to videregående skoler, Fana gymnas i Bergen og Kongsbakken videregående skole i Tromsø. Forsøket skolene har gjennomført, omfatter vurdering i norskfaget, der de etter å ha fått sin søknad godkjent av Utdanningsdirektoratet, kun har gitt én karakter i norsk på Vg1 og Vg2 i forsøksperioden, mot normalt tre karakterer.

Evalueringen er gjennomført på oppdrag av Utdanningsdirektoratet. En stor takk til oppdragsgiver for en interessant oppgave, og til skolenes lærere og elever for at de ønsket meg velkommen og bidro i arbeidet gjennom å dele sine erfaringer med meg. En særlig takk til Lisbeth Norendal ved Fana gymnas og Kari-Anne Sæther ved Kongsbakken videregående skole for en utmerket tilrettelegging av datainnsamlingen ved skolene, og for at de raskt framskaffet dokumenter og andre data jeg hadde behov for i løpet av prosessen.

Forsøkene som er gjennomført, har gitt interessante endringer av lærernes praksis i norskfaget, endringer som lærerne vurderer som positive for fagets stilling og for elevenes utbytte av undervisningen. Fra et pedagogisk synspunkt er endringene som beskrives interessante, og jeg håper at de kan inspirere andre skoler til å drøfte og eventuelt sette i gang utviklingsarbeid på de områdene som beskrives i rapporten.

Bodø, september 2012

Wenche Rønning
Prosjektleder

INNHOLDSFORTEGNELSE

FORORD	1
TABELLOVERSIKT	3
1 BAKGRUNN, PROBLEMSTILLINGER OG METODISK TILNÆRMING	4
1.1 Bakgrunn.....	4
1.2 Problemstillinger	5
1.3 Metodisk tilnærming og datagrunnlag.....	6
1.4 Oppbygging av rapporten.....	8
2 OM SKOLENE OG DERES BEGRUNNELSER FOR FORSØKENE	9
2.1 Kort om skolene - lærersamarbeid og organisering av undervisning	9
2.1.1 Fana gymnas.....	9
2.1.2 Kongsbakken videregående skole	10
2.2 Begrunnelser for forsøkene.....	12
3 ENDRINGER SOM FØLGE AV FORSØKET – LÆRERNES VURDERINGER	16
3.1 Problemstillinger og områder for endring.....	16
3.2 mindre stress og mer dybde i undervisningen – nye og varierte arbeidsmåter	16
3.3 Bedret underveisvurdering.....	17
3.4 Bedret skriveopplæring	21
3.5 Innholdet i opplæringen	21
3.6 Endring i lærerrollen	23
3.7 Bedret læringsmiljø	23
4 SKRIFTLIG SIDEMÅL – SITUASJON OG VURDERINGER.....	25
4.1 Bakgrunn.....	25
4.2 Om sidemålsopplæringen ved skolene	25
5 ELEVENES SYN PÅ NORSKFAGET OG PÅ FORSØKET	30
5.1 Innledning.....	30
5.2 Elevenes syn på norskfaget	30
5.3 Elevenes syn på forsøket	32
6 OVERGANGEN TIL VG3 OG KARAKTERUTVIKLING I FAGET	35
6.1 Lærernes syn på overgangen til vg3.....	35
6.2 Elevenes syn på overgangen til vg3.....	35
6.3 Utviklingen i karakterer før og etter forsøket	37
7 OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER.....	40
VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE LÆRERE.....	42
VEDLEGG 2 – INTERVJUGUIDE ELEVER.....	43
VEDLEGG 3 – KODESYSTEM LÆRERE.....	44
VEDLEGG 4 – KODESYSTEM ELEVER.....	45
VEDLEGG 5 – SPØRRESKJEMA VG2 FANA GYMNAS	46
VEDLEGG 6 – SPØRRESKJEMA VG3 FANA GYMNAS	49
VEDLEGG 7 – SPØRRESKJEMA VG1 OG VG2 KONGSBAKKEN VIDEREGÅENDE SKOLE	52

TABELLOVERSIKT

Tabell 1 Oversikt over antall elever og datagrunnlag for elevsurvey, fordelt på de to skolene.	7
Tabell 2 Elevenes angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i utsagn om forsøket, fordelt på de to skolene. Prosent. N=141 (Fana) og 307 (Kongsbakken).	27
Tabell 3 Elevenes angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i en del utsagn om norskfaget, fordelt på de to skolene. Prosent. N=141 (Fana) og 307 (Kongsbakken).	30
Tabell 4 Elevenes angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i utsagn om forsøket, fordelt på de to skolene. Prosent. N=141 (Fana) og 307 (Kongsbakken).	32
Tabell 5 Elevene i Vg3 på Fana gymnas sin angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i utsagn om overgangen til Vg3. Prosent. N=43.	35
Tabell 6 Gjennomsnittskarakter etter 1. termin for elever på Vg1 og Vg2 ved Fana gymnas i de tre disiplinene, og gjennomsnittskarakter på tvers av disiplinene, i norskfaget for to skoleår før forsøket.	37
Tabell 7 Gjennomsnittskarakter for elever på Vg1 og Vg2 ved Kongsbakken videregående skole i de tre disiplinene, og gjennomsnittskarakter på tvers av disiplinene, i norskfaget for to skoleår før forsøket.	37
Tabell 8 Gjennomsnittskarakter i norsk for elever på Vg1 og Vg2 ved Fana gymnas og Kongsbakken videregående skole under gjennomføring av forsøket.	38

1 BAKGRUNN, PROBLEMSTILLINGER OG METODISK TILNÆRMING

1.1 BAKGRUNN

I følge Læreplan for norsk, under punktet Vurdering¹, skal elevene ha tre ulike karakterer i norsk i videregående opplæring – én i norsk hovedmål skriftlig, én i norsk sidemål skriftlig, og én i norsk muntlig. Læreplanen angir at dette er ordningen for sluttvurdering i faget ved avslutning av Vg3 studieforbereende utdanningsprogram, men det er også etablert praksis ved halvårsvurdering² i faget det avsluttende året, samt i de to foregående årene (Vg1 og Vg2). Siden høsten 2009 har det vært drevet forsøk med kun å gi én, samlet karakter i norsk på Vg1 og Vg2. Skoleåret 2009-2010 startet Fana gymnas i Bergen opp med forsøket, mens Kongsbakken videregående i Tromsø gikk i gang det påfølgende skoleåret. Den foreliggende rapporten oppsummerer erfaringer fra forsøkene ved de to skolene.

Begrunnelsene skolene anga i søknadene sine om forsøk med kun én karakter ved halvårsvurdering på hhv. Vg1 og Vg2, varierte noe mellom de to skolene. Fana gymnas ga i sin søknad til Utdanningsdirektoratet³ følgende begrunnelse:

- Norskfaget har en time mindre på Vg1 og Vg2 under Kunnskapsløftet, sammenlignet med hva som var situasjonen under Reform 94. Samtidig som timetallet er redusert, skal lærerne sette én karakter mer, sammenlignet med tidligere – sidemål skriftlig på Vg1.
- Dersom lærerne skal sette tre karakterer på elevene, blir mye av undervisningen bundet opp av forhold vedrørende vurdering for at lærerne skal få godt nok karaktergrunnlag i de tre disiplinene.
- Norskfaget er utvidet med nye emner, eksempelvis sammensatte tekster, og det kan være vanskelig å vite hvilken av de tre karakterene som skal benyttes for å vurdere elevenes sammensatte tekster.

Når det gjelder Kongsbakkens søknad⁴, så er der et sammenfall med begrunnelsene fra Fana, men noen mål og begrunnelser i tillegg. I skolens søknad om forsøk framkommer følgende begrunnelser og mål for arbeidet:

- Manglende samsvar mellom gjeldende fagplan i norsk og kravet om vurdering i de tre disiplinene skriftlig hovedmål, skriftlig sidemål og muntlig.
- Mål om å utvikle en vurderingspraksis som er bedre i tråd med læreplanens innretning med definerte kompetansemål, gjennom å legge til rette for at elevene skal få en vurdering som uttrykkes som rene kompetansemålsvurderinger.
- Knytting av forsøket til arbeidet med å realisere skolens strategi for bedret læringsmiljø, herunder fokus på variasjon, fleksibilitet og differensiering og

¹ Referanse: <http://www.udir.no/Lareplaner/Grep/Modul/?gmid=0&gmi=156255&v=6>

² Vi har her valgt å benytte begrepet **halvårsvurdering** i stedet for **underveisvurdering**, i og med at underveisvurdering også omfatter den mer løpende vurdering og tilbakemelding uten karakter som skjer som del av ordinær undervisning.

³ Kilde: Søknad til Utdanningsdirektoratet fra Hordaland fylkeskommune, datert 25. mai 2009.

⁴ Kilde: Søknad til Utdanningsdirektoratet fra Troms fylkeskommune, datert 16. juni 2010

hensiktsmessig bruk av IKT i undervisningen, og til arbeidet med å bedre rekruttering av og kunne beholde norsklærere.

I søknaden vises det til at man ønsker også å knytte forsøket til pågående utviklingsarbeid ved skolen, blant annet som følge av skolens tidligere deltakelse i det nasjonale prosjektet Bedre Vurderingspraksis og videreføring gjennom deltakelse i den nasjonale satsingen Vurdering for læring. I tillegg til de nevnte mål og begrunnelser, hadde skolen⁵ ytterligere mål for forsøket:

- Et ønske om å få bedre tid til skriveopplæring, og
- Utvikle bedre underveisvurdering generelt sett.

1.2 PROBLEMSTILLINGER

Utdanningsdirektoratet ønsket å få evaluert erfaringene med forsøkene og definerte følgende problemstillinger som evalueringen skulle søke å besvare:

- Har forsøket medvirket til å endre elevenes og lærernes holdninger til norskfaget (både norsk muntlig, hovedmål og sidemål)?
- Har forsøket medvirket til å endre lærernes undervisning?
- Har forsøket medvirket til å bedre elevenes læringsmiljø?
- Mener elevene på Vg3 at de er godt forberedt til standpunkt og eventuelt tre eksamener?
- Har prosjektet medvirket til at elevenes resultater i norskfaget har endret seg?
- Hvordan varierer de tre karakterene i halvårsvurderingene etter første halvår av skoleåret 2011-2012 for den enkelte elev?

Det første spørsmålet omfatter elevenes og lærernes holdninger, og her vil det være viktig å kartlegge ikke bare om forsøket har ført til endrede holdninger, men også *hvordan* holdningene er endret. Har det resultert i endringer i forhold til hvordan lærere og elever vurderer betydningen av de tre områdene – hovedmål, sidemål, muntlig? Har det ført til endringer i elevenes motivasjon for de ulike delene av norskfaget? Hvis ja, er motivasjonen styrket, og for hvilke områder er den styrket?

Den andre problemstillingen fokuserer på mulige endringer av lærernes undervisning. Her vil det først og fremst være viktig å få lærernes vurderinger av undervisningen, samt at man også kan studere hvordan eventuelle endringer framkommer i lærernes planer. Relevante spørsmål for å kunne utforske denne problemstillingen vil være på hvilken måte undervisningen eventuelt er endret: Har den resultert i bruk av mer varierte arbeidsmåter og mer varierte læringsressurser enn før forsøket? Hvilke arbeidsmåter har eventuelt blitt styrket, og hvordan vurderes dette av lærerne? Har forsøket medført endringer i forhold til vektlegging av de tre områdene – hovedmål, sidemål, muntlig – sammenlignet med tidligere? På hvilken måte er undervisningen endret for å ivareta målet om styrking av skriveopplæringen? Har dette eksempelvis skjedd gjennom at elevene har fått flere og bredere erfaringer med skriveopplæring innen ulike genrer? Har forsøket hatt betydning for elevenes medvirkning? Har forsøket eventuelt medført mer tid til direkte elevkontakt gjennom

⁵ Kilde: brev til Nordlandsforskning i forbindelse med oversendelse av relevante dokumenter.

elevsamtaler og lignende? Dersom antall testsituasjoner er redusert: i hvilken grad og på hvilken måte er variasjonen i testsituasjoner og områder (muntlig, hovedmål, sidemål) ivaretatt? Det sistnevnte har også relevans for den siste problemstillingen om forberedelse til situasjonen på Vg3.

Den tredje problemstillingen henger tett sammen med den forrige, eksempelvis gjennom at eventuell styrking av elevmedvirkning og mer tid til direktekontakt med elever kan tilrettelegge for bedre tilpasning og oppfølging av elevenes læring. Større variasjon i arbeidsmåter og læringsressurser kan både legge grunnlaget for bedre tilpasset opplæring, og kan medvirke til økt motivasjon. Her vil det være viktig å få både elevenes og lærernes vurderinger av hvordan læringsmiljøet er, og lærernes vurderinger av hvordan det eventuelt er endret som følge av forsøket. Dette kan gjøres gjennom å koble spørsmål om endring av undervisningen og elevkontakt til vurderinger av hvilke effekter dette har hatt for elevenes læringsmiljø. I hvilken grad mener lærerne at de har fått bedre tid til tilrettelegging og oppfølging av elevenes læringsprosess? Hvordan opplever elevene dette? Er læringsmiljøet godt tilrettelagt, og opplever de å bli fulgt opp på en god måte?

Den fjerde problemstillingen omfatter i hvilken grad elevene blir godt nok forberedt på situasjonen de vil møte siste året, der de ikke lenger skal få én karakter, men vil få separate karakterer i hhv. skriftlig hovedmål og sidemål, samt i muntlig, både ved halvårsvurdering og ved sluttvurdering. Også denne problemstillingen er knyttet til eventuelle endringer i lærernes undervisning. Dersom antall testsituasjoner er endret: i hvilken grad har lærer likevel lagt opp til en variasjon i forhold til de tre områdene – hovedmål, sidemål og muntlig? I hvilken grad har lærerne lagt vekt på å bevisstgjøre elevene om dette? I hvilken grad føler elevene at de har fått nok erfaring med ulike vurderingsmetoder og –områder, slik at de er forberedt på den nye situasjonen på Vg3?

De to siste problemstillingene tar for seg eventuelle endringer i elevenes resultater som følge av forsøket. Her vil både lærernes vurderinger av forholdet, samt det å studere karaktersituasjonen før og etter forsøket, kunne gi innsikt i hvorvidt forsøket har hatt noen betydning.

1.3 METODISK TILNÆRMING OG DATAGRUNNLAG

For å innhente data for å kunne besvare spørsmålene som er listet opp ovenfor, er det benyttet flere ulike tilnæringsmåter:

- Analyse av dokumenter som kan inneholde informasjon av relevans for oppdraget.
- Intervju med lærere og et utvalg elever gjennom besøk ved de to skolene.
- Kortfattet survey til elever på Vg1 og Vg2, studieforbereende utdanningsprogram, ved Kongsbakken videregående skole, og elever på Vg2 og Vg3, studieforbereende utdanningsprogram, ved Fana gymnas.
- Innsamling av elevresultater i form av anonymiserte karakterdata.

Gjennom et todagers besøk ved skolene ble det foretatt intervju med lærere og elever. Det ble foretatt personlige intervju med sju lærere ved hver av skolene, totalt 14 lærerintervju. Blant disse lærerne inngikk de to avdelingslederne som hadde ansvar for koordineringen av

forsøket ved skolene; begge underviste i norsk og hadde erfaring med forsøket. Når det gjaldt elevene ble det intervjuet tre elevgrupper fra hver av skolene; det ble sikret god spredning gjennom at elevene kom fra ulike trinn og, i Kongsbakkens tilfelle, fra begge programområdene som er omfattet av forsøket (studiespesialisering og musikk, dans, drama). Ved Fana gymnas ble en elevgruppe fra Vg3 intervjuet; dette var viktig i og med at disse elevene er de eneste som har erfaring med overgangen fra én til tre karakterer.

Det ble benyttet en semi-strukturert intervjuagenda, og det ble gjort lydopptak av samtlige intervju. Intervjuene er transkribert og kodet i MaxQda, som er et program for systematisering av kvalitativt datamateriale. Kopi av agenda for lærerintervju finnes som Vedlegg1 bak i rapporten, mens guide for elevintervju er Vedlegg 2. Vedlegg 3 og Vedlegg 4 gir en oversikt over kodesystemet som er benyttet for hhv. lærer- og elevintervju.

Med bakgrunn i gjennomgang av elevintervjuene, ble det utviklet en enkel elektronisk survey til elevene. I og med at gjennomføringen av forsøket varierte noe mellom de to skolene, ble det utviklet to ulike skjema for elever som var inne i forsøket inneværende skoleår, dvs. ett skjema for elevene på Vg1 og Vg2 ved Kongsbakken videregående, og ett for elevene på Vg2 ved Fana gymnas. I tillegg ble det utviklet et eget skjema for elevene på Vg3 ved Fana gymnas. Det var viktig å få erfaringene fra elevene så nær avslutningen av skoleåret som mulig, blant annet fordi det omfattet spørsmål om hvordan de følte seg forberedt på overgangen til Vg3. Vi ba derfor lærerne organisere gjennomføringen av datainnsamlingen mot slutten av skoleåret, dvs. i løpet av mai. Kopi av skjemaene som ble utviklet, følger som Vedlegg 5-7.

På grunn av tekniske problemer med gjennomføringen av surveyen ved Fana gymnas, ble datagrunnlaget fra surveyen for elevene derfra svært begrenset. De tekniske problemene bestod i at det oppstod en feil underveis i innsamlingen av data som medførte at elever som forsøkte å besvare skjemaet, fikk beskjed om at deres svar allerede var registrert. Da dette ble oppdaget og rettet opp, var Vg3-elevene midt inne i eksamensforberedelsene, og det var svært vanskelig å få dem samlet til en ny gjennomføring av surveyen. Elevene på Vg2 fikk imidlertid en ny mulighet ved skoleårets oppstart, for å få sikre et best mulig datagrunnlag fra Fana-elevene. Tabellen nedenfor gir en oversikt over antall elever ved de aktuelle trinnene, antall besvarte skjema og beregnet svarprosent.

Tabell 1 Oversikt over antall elever og datagrunnlag for elevsurvey, fordelt på de to skolene.

Skole	Antall elever	Antall besvarelser	Svarprosent
Kongsbakken - Vg1 og Vg2	388	307	79
Fana gymnas – Vg2	124 ⁶	98	79
Fana gymnas – Vg3	151	43	28,5

Når det gjelder problemstillingene om endringer i elevresultater, er det innhentet anonymiserte karakterdata fra tiden før og etter forsøket startet. Det ble innhentet data om karakterer i norsk etter første termin fra følgende år og trinn:

⁶ Dette er antall elever på Vg3 ved oppstarten av skoleåret 2012-2013 som har deltatt i forsøket og som derfor ble bedt om å besvare undersøkelsen. Der er flere elever på Vg3 ved skolen, men de er overført fra andre skoler og har derfor ikke erfaringer fra forsøket.

- Før forsøket:
 - Fana gymnas: Vg1 og Vg2 – skoleårene 07-08 og 08-09
 - Kongsbakken videregående skole: Vg1 og Vg2 – skoleårene 08-09 og 09-10
- Etter oppstart av forsøket:
 - Fana gymnas: Vg1 – skoleåret 09-10, Vg1 og Vg2 skoleåret 10-11 og Vg3 skoleåret 11-12
 - Kongsbakken videregående skole: Vg1 skoleåret 10-11 og Vg1 og Vg2 skoleåret 11-12

En del elever har koden IV (ikke vurdert) og D (deltatt) i stedet for karakter. Disse er tatt ut før gjennomsnittskarakter er beregnet.

1.4 OPPBYGGING AV RAPPORTEN

Etter dette innledende kapittelet følger ett kapittel der skolene og deres begrunnelser for forsøkene presenteres. Kapittel 3 omhandler endringer som følge av forsøket, slik lærerne vurderer det, mens Kapittel 4 tar opp situasjonen for skriftlig sidemål. Det ble under besøkene ved skolene klart at dette hadde vært et tema for drøfting både internt, men ikke minst fra eksterne parter, noe som medførte at det er viet ekstra oppmerksomhet i rapporten, selv om verken forsøkene eller problemstillingene har et særlig fokus på denne disiplinen i norskfaget. Kapittel 5 presenterer funn fra hvordan elevene vurderer norskfaget og forsøkene de er en del av, mens Kapittel 6 ser nærmere på hvordan lærere og elever vurderer overgangen til Vg3. Kapittel 7 oppsummerer og konkluderer funnene som er presentert i de foregående kapitlene.

2 OM SKOLENE OG DERES BEGRUNNELSER FOR FORSØKENE

2.1 KORT OM SKOLENE - LÆRERSAMARBEID OG ORGANISERING AV UNDERVISNING

For å bli bedre kjent med de to skolene, vil vi først beskrive dem kort med hensyn på forhold som kan ha hatt betydning for hvordan forsøket er fortolket og gjennomført.

2.1.1 Fana gymnas

Fana gymnas har en lang historie. Skolen ble opprettet allerede i 1916⁷ og er i dag en fylkeskommunal videregående skole som tilbyr studieforbereende utdanningsprogram. Skolen har om lag 500 elever, fordelt på 17 ulike grupper. Skolen er lokalisert til bydelen Paradis i Bergen.

Fana gymnas startet forsøk med én karakter i norskfaget i 2009. Første året omfattet det elevgrupper på Vg1, mens det påfølgende året omfattet det Vg2 og Vg1 elever, og siste år har det kun omfattet Vg2 elever, i og med at det avsluttes til sommeren 2012. Skolen har dermed erfaring med to kull som har hatt kun én karakter i norsk i de to første årene på videregående. De elevene som startet opp i 2009, hadde, under datainnsamlingen til forskningsprosjektet sitt avsluttende år, og hadde dermed vært med på forsøket, samtidig som de fikk erfare situasjonen på Vg3 med tre karakterer.

Organisering av lærersamarbeidet og måten undervisningstiden er strukturert på, kan ha betydning for gjennomføring av den type forsøk som det her er snakk om. På Fana gymnas har man ikke, i motsetning til hva som er situasjonen på Kongsbakken videregående (se neste punkt), noe systematisk og forpliktende samarbeid mellom lærerne som gjennomfører forsøket. Timeplanen er lagt opp slik at lærere som underviser i samme fag og på samme trinn, har avsatt én time felles per uke som de kan anvende til fagsamarbeid. Så langt har imidlertid ikke skolen, i følge en representant for ledelsen, gjort slikt samarbeid forpliktende, og det varierer dermed fra fagområde til fagområde, og fra trinn til trinn, hvor systematisk samarbeidet er. Det ble uttrykt et ønske fra en representant fra ledelsen om å ha fokus på dette i tiden framover, men både gjennom uttalelse fra den samme lederen, og fra enkelte av lærerne, ble det klart at det var ulike vurderinger i kollegiet om hvorvidt man ønsket et mer forpliktende lærersamarbeid velkommen. Gjennom kontakt med Kongsbakken videregående som følge av forsøket, viste enkelte i intervjuene til at de var klar over at situasjonen var noe annen på Kongsbakken, og at dette nok kunne ha påvirket gjennomføring av forsøket. Vurderingen av hvorvidt det forpliktende samarbeidet Kongsbakken hadde lagt opp til var positivt eller ikke, varierte som nevnt blant de som ble intervjuet. Som følge av at lærersamarbeidet var mer opp til de enkelte lærerne, var det ikke utviklet felles lokale planer for norskfaget ved skolen. Et utsagn fra en av lærerne kan eksemplifisere hvordan lærerne på Fana gymnas opplever at deres situasjon er forskjellig fra den på Kongsbakken videregående skole, og hvordan enkelte ikke nødvendigvis ønsker mer forpliktende samarbeid:

⁷ Kilde: skolens hjemmeside www.fag.hfk.no

Og vi har jo ikke noe... vi har jo egentlig ikke hatt noe sånn faglige... sannsynligvis mye mindre enn på Kongsbakken er vi faglig homogenisert. Altså, vi er nok mer ulike i vår praksis og i våre forløp enn vi ville vært på Kongsbakken. Der bruker de mer tid på liksom å gjøre de samme tingene. Det bruker ikke vi så mye tid på her. Men vi snakker jo stadig om det.

Ja hva synes du om det?

Jeg synes det fungerer helt greit. ... Elevene er jo veldig flinke til å tåle veldig forskjellige typer lærere... Jeg ser jo at de er veldig tolerante med hensyn til både form og innhold og stil, og det synes jeg faktisk at det er bra. Folk får lov til å være gode til det de er gode på, altså som lærer, for det utløser størst potensial hos lærerne og størst glede hos elevene i neste omgang. Så det er mange gode ting [med lærersamarbeid], men det er noen dårlige ting å si om det og faktisk, bl.a. om at folk blir tvunget inn i noen former som de egentlig ikke er så komfortable med, både faglig og mer sånn personlighetstypeaktig. Altså, alle kan ikke drive med dramaundervisning, sånn er ikke menneskene skrudd sammen. Så det er den gode tingen ved det, at folk får på en måte være seg selv i jobben sin.

Når det gjelder organisering av undervisningstiden, er det lagt opp slik at én av timene i norskfaget er lagt til fredag. Det samme gjelder fem andre fag. Denne enkelttimen samles imidlertid opp over fem uker, slik at man den sjette uken kan ha en hel dag i det aktuelle faget. Denne såkalte "blokkdagen" benyttes i enkelte tilfeller til heldagsprøver, mens i andre tilfeller brukes det til at elevene kan jobbe med skriftlige oppgaver gjennom hele dagen og få fortløpende veiledning av lærer. De ukene man ikke har blokkdag, har man dermed én time mindre enn normal timeplan skulle tilsi, eksempelvis tre timer i norsk på Vg1, mens den uka blokkdagen kommer, har man tre timer, pluss en hel dag (seks timer) til disposisjon. De fleste fagene og trinnene som det er aktuelt for, følger denne ordningen, men det er også åpnet opp for at man kan avvike fra den, noe som eksempelvis gjaldt norsk på Vg2 skoleåret 2011-2012. Der har man i stedet valgt å ha to dobbelttimer per uke og ikke noen blokkdag.

2.1.2 Kongsbakken videregående skole

Kongsbakken videregående skole er også en skole med en svært lang historie. Skolen ble opprettet så langt tilbake som i 1833 og feiret dermed sitt 175-årsjubileum⁸ i 2008. Skolen ligger sentralt til på Tromsøya i Tromsø kommune og har om lag 630 elever på dagtid, samt et tilbud etter ordinær skoletid for voksenopplæring. Det sistnevnte omfatter om lag 120 elever. Dagtilbudet omfatter de studieforbereidende programområdene studiespesialisering og musikk, dans og drama. I tillegg har skolen et eget tilbud for funksjonshemmede elever, kalt Basen.

På Kongsbakken har de, som nevnt ovenfor, et systematisk og forpliktende samarbeid mellom lærerne, noe som har påvirket gjennomføringen av forsøket og hvilke endringer det har resultert i når det gjelder bruk av arbeidsmåter, samt oppfølging og vurdering av elevenes arbeid (se Kapittel 3), slik lærerne vurderer det. De siste åtte årene har det vært forpliktende, timeplanlagt møtetid, til bruk i såkalte faglag. Møtetiden er på 90 minutter annen hver uke. Lærerne benytter møtetiden til felles planarbeid, vurdering av hverandres

⁸ Kilde: skolens hjemmeside www.kongsbakken.vgs.no

arbeid, utvikling av felles undervisningsopplegg osv. Hvert faglag har et eget rom på Fronter der de legger ut ressurser som andre kan hente og gjøre bruk av. Arbeidet i faglagene er som nevnt forpliktende, og flere av lærerne viser til at dette har vært en sentral arena for gjennomføring av forsøket, men også for annet utviklingsarbeid de er involvert i. Lærersamarbeidet er utviklet over tid og varierer nok noe fra fag til fag, og fra trinn til trinn, men for norskfaget beskrives det som systematisk, forpliktende og godt. En lærer som har vært ved skolen en tid beskriver betydningen av samarbeid, hvordan det oppleves, og hvordan synet på forpliktende samarbeid er i endring:

Det at vi har tid, at den er timeplanfestet og at den er forpliktende for alle, det tror jeg er helt nødvendig for å drive utviklingsarbeid i det hele tatt. Og det er et ledegrep man er nødt til å ta på skolene, det er å styre lærernes tid. Og det må man faktisk. Og man må rydde tid. For det å si at: "Finn tid selv", det går ikke... Og det må ikke være frivillig, det må faktisk være en del av det som er jobben, og det synes jeg man må kunne si, at det er en del av den jobben der å være lærer, det er å inngå i et faglig samarbeid. ... Alle som blir ansatt nå, blir jo sosialisert inn i det, at det er sånn det er. Og jeg tror den yngre garde, det er mye mer selvfølgelig for dem... Det er tydelig en kulturendring på gang, og det er en kulturendring i forhold til samarbeid, og jeg tror ikke det er bare er fordi vi har det sånn, men jeg tror det er litt sånn ellers. Jeg tror ungdommene er sånn. Det er noe med delingskulturen som er blitt helt annerledes. Det handler antagelig noe om hvordan man er nedover i trinnene i skolen. Det er mye mer selvfølgelighet i at man skal dele og skal samarbeide. Så det er jo noe som er skjedd på samfunnsnivå, ikke bare her tror jeg. Men det er kjempeviktig, det. Og det at man lager felles planer gjør jo at man får mange flere områder hvor det er nødvendig og fruktbart å samarbeide. For samarbeid må jo være... det skal jo føre et sted. Så det at disse faglagene faktisk jobber konkret i forhold til undervisning og undervisningsarbeid og ikke blir sånn infomøter med avdelingsleder, det er viktig.

Betydningen faglagene har for nyutdannede lærere som en arena for å bli kjent med skolen og faget, og for å få den nødvendige støtten i det daglige arbeidet, trekkes frem av flere av lærerne. En av de nyutdannede lærerne beskriver dette slik:

Faglaget har vært veldig vesentlig, generelt sett, fordi man får veldig mange gode ideer, og man kan lufte tanker og utfordringer og sånn med andre lærere som er i samme situasjon, så for en nyutdannet generelt så er faglaget en drøm. Men også det her om at det er innbakt i arbeidstiden, sånn at alle må komme, at det ikke er frivillig. Og da å ha den møtearenaen hvor man kan diskutere hvordan skal vi gjøre det [forsøket], for det er jo såpass radikale endringer at man må gjøre det på en reflektert og enhetlig måte.

Betydningen faglagene har for gjennomføring av forsøket, bekreftes av alle lærerne som ble intervjuet. En annen faktor som har hatt betydning, er at skolen tidligere deltok i det nasjonale prosjektet Bedre Vurderingspraksis, et arbeid som nå er videreført gjennom skolens deltakelse i den nye satsingen Vurdering for Læring. Arbeidet med vurdering som et prioritert utviklingsområde er koblet med forsøket i norskfaget, noe som også får betydning for hvilke endringer lærerne beskriver i egen praksis. Dette er noe vi kommer nærmere tilbake til i neste kapittel.

På Kongsbakken har man, i likhet med ved Fana gymnas, gjennomført en organisering av undervisningstiden som innebærer at antall undervisningstimer i norsk varierer fra uke til uke. Timeplanen er delt opp i A- og B-uker. I norsk har elevene kun dobbeltøkter; i ei A-uke er det ei dobbeltøkt i norsk, mens i B-uka er det to dobbeltøkter. De timene som spares opp i A-uka, legges til såkalte fagdager. Hver femte uke har norsk fagdag, som innebærer at man har en hel dag avsatt til norsk. Denne måten å organisere undervisningstiden på, har i følge enkelte av lærerne hatt betydning for hvordan man kan legge opp arbeidet, noe som har stimulert lærerne til å tenke nytt om arbeidsmåter, og om samarbeid. En lærer beskriver dette slik:

Og det så vi også når vi har økter på 90 minutter, og når vi har fagdager, så må vi tenke variasjon i arbeidsmåter. Så det kommer nok litt av det også. Fordi med 45 minutter, da kan du bare gå inn og snakke selv hele tiden, men du kan ikke det i fem timer, da er det bare så åpenbart at man faktisk må legge opp læringsløpet helt annerledes. Så alt henger sammen med alt, var det ikke sånn?

Ved Kongsbakken videregående skole er det altså flere forhold som lærerne mener har hatt betydning for hvordan forsøket med én karakter i norskfaget er gjennomført. Lærersamarbeid, organisering av undervisningstiden, og skolens deltakelse i Bedre Vurderingspraksis og Vurdering for Læring, spiller sammen med grunnlaget for forsøket. Ved vurdering av hvilke endringer lærerne beskriver i egen praksis, må disse forholdene derfor tas med i betraktning.

En av forutsetningene for gjennomføring av forsøket, var at elevene kunne reservere seg mot det. Ved begge skolene er det bare et fåtall (2-3) elever som har benyttet seg av denne retten.

2.2 BEGRUNNELSER FOR FORSØKENE

Vi har innledningsvis (se punkt 1.1) kort referert til forhold som skolene la til grunn da de søkte Utdanningsdirektoratet om forsøk. Gjennom intervjuene (jfr. Vedlegg 1) har vi også bedt lærerne beskrive nærmere hva de ser som begrunnelsene for forsøket med én karakter, siden dette kan gi viktig innsikt i hva de har ønsket å oppnå med forsøksarbeidet.

Intervjuene er kodet – innenfor de spørsmålskategoriene intervjuene omfattet - på en såkalt "grounded" måte, dvs. med utgangspunkt i det faktiske, empiriske materialet. På spørsmål til lærerne om hva de så som begrunnelser for forsøket, kom det opp en rekke ulike forhold (jfr. Vedlegg 3 – Kodesystem lærere):

- Vurdering virket styrende for undervisningen (12⁹),
- Manglende sammenheng mellom læreplan og vurderingssystem (7),
- Elevenes og lærernes arbeidsbyrde (7),
- Fagets omfang (6),
- Antall timer avsatt til faget (5),
- Behov for å satse på grunnleggende ferdigheter, spesielt skriving (4), og
- Innføring av karakter i sidemål på Vg1 (2).

⁹ Tallene i parentes angir hvor mange av de 14 lærerne som eksplisitt nevnte dette forholdet i intervjuet.

Som oversikten viser, nevner nesten samtlige lærere at **vurdering virket styrende** på undervisningen når de måtte sette tre karakterer i norsk, og at dette var noe de ønsket å komme bort fra gjennom å gjennomføre forsøket. Dette forholdet var eksplisitt nevnt i søknaden fra Fana gymnas til direktoratet om å få sette i gang forsøk med én karakter i norsk.

Flere lærere er åpne på at de mener vurderingsregimet de la opp til med tre karakterer, virket mer styrende enn læreplanen. Tilrettelegging for å kunne få godt nok grunnlag i alle de tre disiplinene, og jakten på elever som av ulike grunner ikke hadde levert nok mange arbeider til å kunne få karakter, tok bort tid fra undervisning, og tok bort oppmerksomhet fra innholdet i faget. Et par utsagn fra lærerne kan beskrive hvordan de opplevde dette. En lærer fra Kongsbakken uttrykker dette slik:

Og situasjonen er sånn at hele tiden, det som styrer undervisningen vår er antallet karakterer. Når du skal ha karaktergrunnlag til tre karakterer i et firetimersfag, så blir det totalt styrende for alt du gjør i klasserommet. Så derfor så ønsket vi en mulighet til å prøve ut andre styrende prinsipper i klasserommet enn det der jaget etter karaktergrunnlag.

Mens en lærer fra Fana gymnas frikjenner Kunnskapsløftet, og hevder at problematikken med at vurdering styrer undervisningen, er noe som har vart over mye lengre tid og skyldes en innarbeidet vurderingstradisjon i faget:

Det viktigste er å ta knekken på det gamle vurderingsregimet i norskfaget som har vært i veien i hvert fall i 25 år. Det har stått i veien for de gode intensjonene. ... For da [hvis vi gjør noe nytt] får vi ikke gjort det vi egentlig skulle ha gjort, og det som vi egentlig skulle ha gjort var jo å få satt karakterer. Altså sånn, hvis vi tar den ut i klisjeen, tenker jeg. Så det å ta knekken på den dårlige samvittigheten folk får når de gjør noe lurt, det er viktig. Så det er en utfordring å få vurderingsforskriften til på en måte å henge på greip i forhold til fagets læreplanmål, altså. Det er ikke så lett. Og det er jo for så vidt ikke noe originalt for norskfaget, sånn sett, at vurderingsforskriftene overstyrer læreplanen. Det er jo en klassiker i pedagogikken, så det er jo ikke noe originalt i den forstand, men det har bare vært så massivt i norskfaget, fordi norskfaget har utviklet seg faglig, mens vurderingsforskriftene på en måte henger igjen fra mange år tilbake på en måte, altså måten de gjør det på.

Neste begrunnelse, det at lærerne opplever en **manglende sammenheng mellom vurderingssystem og gjeldende læreplan** i norskfaget, omhandler det at det kan være vanskelig å koble de fire hovedområdene (muntlige tekster, skriftlige tekster, sammensatte tekster, og språk og kultur) som læreplanen er delt inn i, til vurderingssystemet med tre karakterer. Ett av problemene som nevnes, er hvor sammensatte tekster skal plasseres:

... og ny problematikk som oppstod i norskfaget med nye teksttyper. Det ble tatt opp på et møte, og det er jo en sånn gjenganger, men på det møtet så diskuterte vi helt konkret hvordan vi skulle sette karakter på sammensatte tekster. Er det skriftlige tekster, er det muntlige tekster, altså hvordan gjør vi det?

Dette forholdet var, som tidligere nevnt, en av begrunnelsene i søknaden fra begge skolene, jfr. punkt 1.1 ovenfor.

En annen lærer mener at der er mer grunnleggende problemer i samspillet mellom kompetansemålene i læreplanen og det vurderingssystemet som forskriften legger opp til:

Utgangspunktet for forsøket er jo en grunnleggende frustrasjon over at å nå målene i læreplanarbeidet i norskfaget er veldig vanskelig, og at det er på en måte en mangel på sammenheng mellom målformuleringer og metodisk tradisjon, og særlig vurderingstradisjonene som på en måte går i veien for de ideelle formuleringene i læreplanen. Sånn at... altså, det er på en måte... det er et grunnleggende misforhold mellom vurderingskravene og målformuleringen i læreplanen.

Det neste forholdet, **arbeidsbyrde**, er nevnt av i alt sju lærere, men dette omfatter både lærere som mener at for stor arbeidsbyrde i norsk lå til grunn for søknaden, men også et par lærere som trekker fram at de er klar over at noen mener at det var en del av bakgrunnen, men påpeker at de selv mener at det ikke bør legges til grunn, og at det i stedet bør være mer ideelle mål om å bedre undervisningen og elevenes læringsmiljø som er målet for forsøksarbeidet. I tillegg til de som eksplisitt nevner arbeidsbyrde som begrunnelse, er der en del lærere som implisitt tar dette opp i forbindelse med et annet spørsmål, gjennom at de snakker om problemer med rekruttering til norskfaget. Flere av de nyutdannede lærerne viser til at deres erfaring er at det er få av de som tar en mastergrad med spesialisering norsk, som utdanner seg til lærere, og at de selv er bekymret over hvordan de skal takle situasjonen dersom de må tilbake til tre karakterer i norsk. Begrunnelsen for dette er det store arbeidsomfanget, kombinert med at mange nyutdannede er i etableringsfasen og gjerne har små barn og andre forpliktelser som reduserer deres mulighet for å bruke uforholdsmessig mye tid på jobben. En nyutdannet lærer beskriver hvor viktig forsøket har vært for å kunne fortsette å jobbe som norsklærer:

Det har vært kjempeviktig. Jeg har jo små barn selv, og hvis... ja, jeg vet jo om andre lærere som har begynt, nyutdannede lærere som har begynt på andre skoler, og som har... ja vi leser jo disse skremselshistoriene i avisa og sånn, om folk som slutter etter kort tid og sånn, eller folk som bruker... Vi hadde en som jobbet her en kort periode og så gikk hun tilbake igjen til [navn på jobb], og hun sa jo det at hun brukte alle helgene og alle kveldene og sånn, på det her. Sånn at hvis nå ikke denne her endringen går gjennom neste år, så tror jeg muligens jeg må se meg om etter en annen jobb. Fordi jeg tror at det er et sånt generasjonsskille. De lærerne som nå nærmer seg pensjonsalder, de så det som et kall, tror jeg, og var villige til å ofre en masse for det. Jeg tror at den litt nyere generasjonen ikke er der. De vil veldig gjerne ha noe mer enn bare jobben, og det synes jeg ikke er urimelig.

De to neste begrunnelsene – **fagets omfang** og **antall timer til faget** – henger tett sammen, og der viser lærerne til at de mener norskfaget ble økt i omfang da gjeldende læreplan, LK06, ble introdusert, samtidig som timetallet i norsk er redusert på Vg1 og Vg2. Dette er helt i tråd med en av begrunnelsene som ble gitt i søknaden om å få starte forsøk. Det samme er begrunnelsen om å styrke arbeidet med **grunnleggende ferdigheter**, og i særlig grad **skrivning**, som er et forhold som nevnes av lærere fra Kongsbakken videregående skole. Som

nevnt innledningsvis i denne rapporten, var dette en av begrunnelsene i skolens søknad til direktoratet.

Gjennomgangen av begrunnelsene lærerne gir i intervjuene, viser at det er stort samsvar med begrunnelsene skolene har gitt i sine søknader. Dette indikerer at grunnlaget for forsøket er godt kjent og forankret blant lærerne, noe som er en viktig betingelse for at skolene skal ha mulighet for å lykkes med det utviklingsarbeidet forsøkene innebærer.

3 ENDRINGER SOM FØLGE AV FORSØKET – LÆRERNES VURDERINGER

3.1 PROBLEMSTILLINGER OG OMRÅDER FOR ENDRING

I dette kapittelet skal vi se nærmere på hvordan lærerne mener at forsøkene som er gjennomført eventuelt har endret deres praksis, og dermed elevenes læringsmiljø. Vi vil gjennom presentasjonen av funn fra intervju med lærerne, søke å besvare tre av de problemstillingene som evalueringen omfatter (jfr. punkt 1.1 ovenfor):

1. Har forsøket medvirket til å endre lærernes holdninger til norskfaget (både norsk muntlig, hovedmål og sidemål)?
2. Har forsøket medvirket til å endre lærernes undervisning?
3. Har forsøket medvirket til å bedre elevenes læringsmiljø?

I henhold til intervjuguiden (se Vedlegg 1), er datagrunnlaget først og fremst framkommet gjennom et åpent spørsmål om hvordan forsøket har påvirket undervisningen. Dersom lærerne ikke selv kom inn på det, er det imidlertid også spurt mer detaljert om hvordan lærerne mener forsøket eventuelt har påvirket forhold som vurdering, læringsmiljø, læringsutbytte osv. Oversikt over hvordan intervjuene er kodet, framkommer i vedlegg 3. De endringene som eksplisitt er kommentert av lærerne, er følgende:

- Har tid til å jobbe mer i dybden (13¹⁰) pga. mindre stress (4),
- Mer og bedre underveisvurdering (9), herunder mer elevmedvirkning og bedret oppfølging av elevenes læringsarbeid (7),
- Bedret læringsmiljø (9),
- Bedre skriveopplæring (8),
- Opplæring mer i tråd med læreplanen (6),
- Nye arbeidsmåter er tatt i bruk (7), og det er mer variasjon i bruken av arbeidsmåter (5),
- Endring i vekting mellom disipliner (4), og
- Endring av lærerrollen (3).

I tillegg til disse forholdene, er lærerne også spurt om hvorvidt forsøkene har bidratt til endring i læremiddelbruken, men der svarer samtlige at det ikke har medført at nye læremidler er tatt i bruk. Ved Kongsbakken viser imidlertid et par lærere til at datamaskinen er tatt i bruk på en annen måte i klasserommet nå, sammenlignet med tidligere, fordi mer av skriveopplæringen nå foregår i klassen, ofte i smågrupper, noe som beskrives nærmere når skriveopplæringen kommenteres nedenfor.

3.2 MINDRE STRESS OG MER DYBDE I UNDERVISNINGEN – NYE OG VARIERTE ARBEIDSMÅTER

Som vist i oversikten ovenfor, mener ganske mange av lærerne, særlig ved Kongsbakken, at forsøket har bidratt til å endre måten de underviser på i norsk. Det at antall arbeider som skal inn i karaktergrunnlaget er endret som følge av at de nå kun setter én karakter, har gitt lærerne bedre tid og det har **reduisert stresset** med å jakte etter vurderingsgrunnlag, noe de

¹⁰ Tallene i parentes angir hvor mange av de 14 lærerne som eksplisitt nevnte dette forholdet i intervjuet.

mener har virket positivt for både lærerne og elevene. Den tiden de nå har til rådighet, gir dem mulighet til å **jobbe mer i dybden**, til å dvele mer ved enkelte tema og til å bruke mer tid på de enkelte elevarbeidene. Som nevnt innledningsvis i rapporten (se punkt 1.1), hadde Kongsbakken videregående skole et mål om å bedre læringsmiljøet generelt sett, og i særlig grad bedre skriveopplæringen gjennom forsøket. I faglaget har de derfor jobbet med hva forsøket kan gi mulighet for av endringer når det gjelder bruk av tilnærminger i faget. De har endt opp med å jobbe på en måte som lærerne beskriver som større grad av prosess-skriving, sammenlignet med tidligere, og at de har latt seg inspirere av Australia-skolen. Rent konkret betyr det sistnevnte at de jobber med modelltekster innen de ulike genrene; de studerer tekstene, ser etter hva som særpreger dem, jobber med vurderingskriterier for ulike typer tekster osv. Større grad av prosess-skriving innebærer at lærer og elever jobber mer med skriving i klassesituasjonen, enten i smågrupper eller individuelt, og at elevene deler tekstene med hverandre, og med lærer, underveis i skriveprosessen, gjennom at de publiserer og gjør sine tekster til gjenstand for drøfting og vurdering.

Et par av lærerne viser til at undervisningen har blitt mindre preget av formidling og mer preget av det å være i en læringsprosess, med læreren som den kyndige prosesslederen. Et annet forhold som tas opp, er at bedre tid også muliggjør bruk av mer **varierte arbeidsmåter**, noe som er i tråd med Prinsipp for Opplæringa i LK06. Dårlig tid kan medføre at man velger å ta i bruk arbeidsmåter som oppleves som effektive, som eksempelvis forelesning, mens når lærerne nå opplever å ha mer tid, viser de til at arbeidsmåter som er mer tidkrevende, som eksempelvis det å ha gruppearbeid og prosjektarbeid, jobbe med kreative skriveprosesser i klassesituasjonen osv., tas i bruk. Dette gjelder lærere ved begge skolene.

3.3 BEDRET UNDERVEISVURDERING

Det forholdet som mange av lærerne snakker mest om, er at forsøket har endret og **bedret deres praksis i underveisvurdering**, blant annet gjennom at det har gitt dem mulighet for en **bedre oppfølging** av elevenes arbeid. Dette nevnes i særlig grad av lærerne ved Kongsbakken, der de har koblet arbeidet med Vurdering for Læring tett til arbeidet med forsøket, men flere av lærerne ved Fana gymnas tar også dette eksplisitt opp i intervjuet. I likhet med i forrige punkt, er lærernes beskrivelser av bedret vurdering i særlig grad knyttet til skriveopplæringen. Elevene skriver færre tekster, men de jobber mer med tekstene, og lærerne følger tekstskapingen på en annen måte enn tidligere, gjennom at de gir veiledning i klasserommet mens elevene jobber med tekster, og de tar inn og gir tilbakemelding på tekster som elevene så jobber videre med. En lærer beskriver hvordan situasjonen med underveisvurdering har endret seg under forsøket:

Altså, tidligere når de skrev så hadde jeg knapt muligheter til å gi dem noen tilbakemelding underveis i prosessen. Og nå kan skriving vare i fjorten dager, og de kan skrive mye på skolen. Det er sånn at når skrivetimen begynner, og de har begynt å skrive, så skriver de seg på tavla, alle som vil ha hjelp, og så kommer de med maskinen, og så diskuterer vi. Så skrive time betyr at de sitter og skriver, og jeg leser kontinuerlig og gir tilbakemelding. Så de får mye mer feedback underveis enn vi hadde muligheter til tidligere.

Mens en annen lærer beskriver hvordan endret arbeid med skriveopplæringen har medført bedre kjennskap til eleven, og dermed til en mer tilpasset undervisvurdering:

Du mister jo kvantiteten på tekstene. Altså, du leser færre forskjellige tekster, men du ser jo prosessen når de skriver bedre, ikke sant. Så i stedet for å få inn en tekst som tidligere da, hvis man skal være litt ekstrem, kan man si at du har sett så lite til skriveprosessen deres at det trenger ikke være deres. Sånn at i teorien så kunne du bare ha fått en tekst fra en elev, og du har kanskje ikke hatt tid til å gå inn og se på dem i skriveprosessen. Men nå ser man jo hvordan de jobber på en annen måte. Så om jeg kanskje ikke ser like mye bredde i skrivingen deres... jeg ser dem i alle sjangrene og sånne type ting, så tror jeg nok jeg ser måten de jobber på bedre. Hvem som er tidlig ute, og hvem som trenger hjelp, og hvem som står fast, og når tid det er de skriver seg bort, ikke minst. Når du har muligheten til å stå og henge over dem, så ser du når det går feil vei, og så har du kanskje sagt i tre år: "Nei, her har du skrevet deg bort", men nå kan du faktisk se når det er de skriver seg bort. Og det er jo de tingene de egentlig lærer av. Så både ja og nei, jeg kjenner dem bedre på en annen måte da.

Et annet forhold som en del lærere ved Kongsbakken nevner, er at forsøket, kombinert med økt fokus på vurdering for læring, har medvirket til **større grad av elevmedvirkning** i vurderingsprosessen, både når det gjelder egne og andres tekster. Vurdering av andres tekster skjer når elevene publiserer og gjør tekster tilgjengelige for andre som del av skriveprosessen, mens vurdering av egne tekster skjer i en dialog med læreren, gjerne knyttet til vurderingskriterier som er utviklet for det området de jobber med. En lærer viser også til at hun gjennom arbeid med modelltekster, inspirert av den før nevnte Australia-skolen, har forsøkt å bevisstgjøre elevene om hvilke kriterier tekstene bygger på, og hvordan man kan studere dette, noe som er en viktig trening for at elevene etter hvert skal kunne vurdere tekster selv på en kvalitativt god måte. Det er imidlertid også utfordringer med elevmedvirkning, og en lærer beskriver her både utfordringene og hva de har fått til når det gjelder elevmedvirkning i vurderingsprosessen:

Jeg tror at der har vi egentlig fått gjort ganske mye, og jeg tror det er et enormt potensial til å gjøre enda mer. Drømmeelev er jo eleven som klarer på en måte å evaluere seg selv underveis, sånn at de leverer best mulig resultat, at de blir selvstendige og lærer seg å se sine egne styrker og sine egne svakheter også. Men, det er klart, det krever jo at de er åpne. Ofte så sliter de jo ikke med den åpenheten overfor læreren, for læreren skal jo liksom dømme uansett, tror jeg de tenker da. Men overfor medelever og sånne ting så er de... Noen elever er veldig private og ønsker ikke å dele, ønsker ikke å vise fram eller sånne ting. Men vi har kanskje tvunget dem litt til å bruke hverandre mer i prosessen, fordi at selv om vi får mer tid, så har vi ikke uendelig med tid. Sånn at de kan se over hverandres tekster i forhold til nynorsken, at de har skrevet ting og laget ting i lag som en sånn felles... en novelle, for eksempel, i gruppe, at de skriver sånne ting i gruppe, og de evaluerer prosessen etterpå. Hvordan gikk det, fungerte det å skrive i gruppe. Og så har vi jobbet litt med å gi dem tilbakemelding på teksten uten karakter. De har fått levert inn en tekst, vi har gitt dem en tilbakemelding, og så har enkelte lærere bedt dem om å si ut ifra vurderingskriteriene, vi jobber jo mye med kriterier, hvor mener du at du ligger i

forhold til den tilbakemeldingen her. Og da tror jeg nok at mange opplever at elevene ser tydeligere hvorfor de får den karakteren de får. For hvis de ser at det er mye språkfeil, og de vet at i følge vurderingskriteriene så krever høy måloppnåelse en så og si feilfri tekst, så ser de det kanskje mer. Det tror og håper jeg er blitt bedre, da, og det må jo også være hensikten med den her evalueringen av seg selv, at de ser hvor de er og hva de kan, og hvor de kan ende opp da hvis de gjør noen grep.

Mer og bedre dialog om vurdering og oppfølging av elevenes arbeid, har i følge flere av lærerne også ført til at de opplever at det arbeidet de legger ned i å gi tilbakemelding, blir mer meningsfullt. Mens lærerne tidligere lurte på om elevene brukte tilbakemeldingen de ga, eller bare registrerte karakteren, for så å kaste produktet i søpla, kan de nå overvære prosessen med at elevene faktisk tar i bruk de tilbakemeldingene de gir. Her er utdrag fra to av intervjuene, der lærerne reflekterer over dette forholdet:

Men i første og andre klasse, hvor karakteren ikke teller så veldig mye, så vil jeg mye heller fokusere på at de kan lære noe av de skriveprosessene de gjør, enn at de skal skrive bare for at jeg skal ta det inn og skrive tilbakemelding, og de får karakter, og de ser på karakteren og kaster det i søpla, og så har jeg fått en karakter, men de har egentlig ikke lært så veldig mye av det. I alle fall ikke de som trenger det. Altså, de sterke elevene, de går ofte gjennom tilbakemeldingen de har fått, men de svake gjør jo sjelden det, de som virkelig trenger det, er mitt inntrykk.

Men det er det jeg synes har vært bra med det, at vi har skrevet i en prosess. Så da kunne jeg legge litt tilbakemelding i... ja, hvis jeg for eksempel fikk en stilbunke med artikler, og så ser jeg jo fort om er det språket eller er det måten... ja, ikke sant, hva er problemet her. Så kan du gi tilbakemelding på det, og så får eleven en mulighet til å gjøre det bedre, ikke sant. Og da føles det jo bedre, eller altså, det føles ikke bortkastet den vurderingen jeg har gjort av...

Det blir mer meningsfullt?

Ja. Og så nå er ideen at de sjangrene de nå har vært gjennom, skal få et stilsett, det siste, en av hver, en artikkel, en lyrikanalyse, en novelleanalyse. Og da skal de bruke den tilbakemeldingen de fikk på sluttproduktet sitt, ikke sant, i da neste. At de kanskje får... ja, at det ikke blir sånn der bare kast det bort, men vi skal faktisk bruke det til noe.

Usikkerhet om elevenes bruk av tilbakemeldinger er et forhold mange lærere sliter med, noe som blant annet kom fram i et av prosjektene under programmet for Evaluering av Kunnskapsløftet¹¹ (EvaKL).

Ved Kongsbakken har en av lærerne tatt i bruk videoveiledning i vurderingen av skriftlige tekster. Læreren har utviklet et veiledningshefte for arbeidet, og har inspirert andre lærere i faglaget til å ta det i bruk. Både de lærerne som har tatt det i bruk, og elevene som får den

¹¹ Referanse: Hodgson, J., Rønning, W., Skogvold, A. S. & Tomlinson, P. (2010b): *Vurdering under Kunnskapsløftet. Læreres begrepsforståelse og deres rapporterte og faktiske vurderingspraksis*. NF-rapport nr. 17/2010 Bodø: Nordlandsforskning

type veiledning, beskrev nyvinningen som veldig positiv. Rent konkret innebærer videoveiledning at lærer filmer elevens tekst samtidig som han/hun markerer elementer i teksten og snakker inn kommentarer til det som er markert. Når teksten er ferdig kommentert, legges filmen inn på Fronter og gjøres tilgjengelig for eleven. De to lærerne som beskrev bruken av denne type veiledning, jobbet noe ulikt med det, men begge beskrev at det ga dem mulighet til å gi en mye mer detaljert veiledning enn det en ordinær skriftlig tilbakemelding gjerne omfatter. En av lærerne beskriver at denne type veiledning er mye mer effektiv enn skriftlig tilbakemelding og begrunner det på følgende måte:

Du sa det tar kortere tid enn å gi skriftlig...

Det gjør det. Fordi hvis jeg skal skrive, så er jeg nødt til å formulere en setning... Altså det å formulere skriftlig sånn at eleven skjønner sammenhengen mellom to avsnitt, for eksempel, da må jeg skrive sånn: «i tredje setning i det avsnittet, der ser du at du skriver sånn og sånn – sammenlign det med». Men hvis jeg bare kan si det og peke med musa i stedet for, så går det kjempe mye forttere. Og så er det mye morsommere. Man kan jo snakke mye forttere også enn man kan skrive.

Føler du at du snakker til teksten eller føler du at du snakker til eleven?

Jeg føler at jeg snakker til eleven, jeg altså. Jeg sitter hjemme og lager det og føler faktisk at jeg har litt sånn en-til-en kontakt med eleven. Det er veldig ålreit også.

Mens den andre, som retter teksten mer tradisjonelt først, ikke mener hun bruker mindre tid, men hun mener tilbakemeldingen blir bedre og mer grundig. Hun har spurt elevene om hva de synes, noe hun kommenterer her:

Hva sa elevene, du nevnte at de var fornøyde. Hva var det de likte?

De sier jo at de synes det er greit å høre kommentarene, sannsynligvis fordi at jeg kanskje... som sagt, jeg kommenterer kanskje mer når jeg snakker og kan kanskje si ting som at: "husker du det her snakket vi om i timen, sant da og da..." eller noe sånn. Sånne ting skriver jeg kanskje ikke, for skriftlig er jo en litt sånn mer formell sjanger. Så det er lettere for meg å snakke direkte til eleven når jeg snakker, og selv om han ikke kan gå i dialog med meg akkurat der og da, så kan jeg som sagt si at: "ja, husker du det her snakket vi om" eller "jeg husker du slet med akkurat det her når vi snakket om det i timen" og sånt, "her ser jeg du har fått det til" og sånn. Så sånne kommentarer som det kanskje sitter litt lenger inn å skrive. Og det er kanskje fordi at jeg også er mer sånn låst i den skriftlige rettingen, da er det... ikke sant, du påpeker feil og så har du en sånn på en måte en nøytral kommentar, sånn at det jeg snakker blir mer uformelt, og kanskje derfor også opplever elevene det litt mer sånn direkte.

Videoveiledningen er ikke et tiltak direkte under forsøket, men mer tid til skriving og mer tid til vurdering underveis i skriveprosessen, har gjort videoveiledning til et verktøy som lærere ved skolen ønsker å jobbe videre med.

3.4 BEDRET SKRIVEOPPLÆRING

Bedret skriveopplæring var, som tidligere nevnt, ett av de eksplisitt uttrykte målene med forsøket ved Kongsbakken videregående skole. Ved gjennomgangen av endringer i arbeidsmåter og bedret undervisningsvurdering og oppfølging av elevenes arbeid som følge av forsøket, har vi allerede implisitt vært inne på at lærerne mener at skriveopplæringen er blitt bedret etter at de startet med å gi én karakter. Årsaken som angis, er først og fremst at de nå bruker mer *tid* på å skrive, og at de får jobbe mer strukturert og systematisk med tekstene og følge elevenes skriveprosess på en bedre måte, noe som i følge lærerne gir bedre læring. Bedret skriveopplæring var som nevnt et eksplisitt mål for Kongsbakken, mens blant de lærerne som i intervjuene nevner at forsøket har ført til en bedring av opplæringstilbudet, er det like mange lærere ved Fana gymnas som kommenterer en slik endring. Her er det imidlertid en lærer fra Kongsbakken som beskriver sine erfaringer i forhold til skriveopplæring:

Men det som er kanskje den største endringen, tror jeg i dette prosjektet, det er jo at vi skriver mer på skolen, rett og slett. Vi har bedre tid til å jobbe med den skrivinga. Og jeg ser jo at det kanskje blir kanskje litt sånn skrevetungt fag fordi at vi da bruker... i og med at vi bruker mer tid på skolen til å skrive, så det er klart den tiden må vi jo ta av hele faget. Så jeg ser jo at kanskje for eksempel lesing er noe som kan bli litt forsømt. Men jeg tror kanskje totalt sett at det allikevel er verdt det, å bruke mer tid på skriving. Og jeg ser det at til å begynne med når jeg var lærer så antok jeg på en måte bare at elevene kunne skrive, og så satt jeg der og rettet og brukte tid sånn i ettertid når man leverte tilbake bunken. Men vi brukte ikke så mye tid før på å skrive på skolen, det var en sånn ting elevene gjorde hjemme. Og det var jo gjerne dårlig, fordi at det ble jo den siste kvelden, og du vet nå hvordan det er. Så det er kanskje den største forskjellen, tror jeg, i det her prosjektet, at vi setter av mer tid, men også at vi lærere er mer systematiske.

Mer tid til skriving på skolen, og dermed bedre mulighet for å følge eleven opp i selve skriveprosessen, i stedet for å rette feil og gi tilbakemelding i ettertid, blir opplevd som mer meningsfullt, også fordi de da ser at elevene gjør bruk av tilbakemeldingene på en annen måte enn de tidligere har vært vant til, jfr. punktet ovenfor om undervisningsvurdering.

3.5 INNHOLDET I OPPLÆRINGEN

Den første problemstillingen (jfr. punkt 3.1 ovenfor) tar opp hvorvidt lærernes holdninger til faget er endret. I følge vår drøfting av dette spørsmålet omfatter dette blant annet om det har skjedd endringer i hvordan de ulike disiplinene – muntlig, skriftlig sidemål og skriftlig hovedmål – ses på og ivaretas i opplæringen. Som følge av at skriftlig sidemål, gjennom kontakt med skolene, framstod som et tema som krever litt mer grundig behandling, tas dette opp i et eget kapittel nedenfor.

Når det gjelder øvrige betraktninger omkring hvordan de ulike områdene ivaretas, er der noen lærere som tar opp at de lurer på om lesing og muntlig aktivitet kan ha fått noe mindre oppmerksomhet i forsøksperioden, sammenlignet med skriftlig arbeid. Når de reflekterer videre over dette, kommer det imidlertid fram at det kanskje først og fremst handler om at muntlig aktivitet nå foregår på en annen måte. Mens de tidligere var opptatt av å ha

vurderingstiltak som ga grunnlag for å sette en muntlig karakter, skjer den muntlige aktiviteten nå mer som en integrert del av arbeidet, eksempelvis i forbindelse med utvikling og drøfting av tekster, eller gjennom at elevene vurderer og gir tilbakemeldinger til hverandre. Lesing nevnes også som et område man bør være oppmerksom på når mer tid skal brukes til skriving, men også her er bildet sammensatt. Mens noen lurer på om de leser mindre nå enn før, trekker andre fram at de nå har mulighet for å lese hele verk, noe de ikke tok seg tid til tidligere. Gjennom beskrivelse av aktiviteten i klasserommet kommer det også fram at elevene leser mye i forbindelse med forberedelse til, og arbeid med, skriftlige tekster. Lesing og vurdering av modelltekster, lesing av hverandres tekster osv., er eksempler på det.

En av forutsetningene for at forsøket skulle kunne gjennomføres, var at ingen av disiplinene skulle påvirkes negativt, og noen av lærerne har også fortolket at det bør medføre at elevene får vite hvordan de ligger an i hhv. skriftlig hovedmål, skriftlig sidemål og muntlig, selv om de ikke får separate karakterer for hver disiplin. Dette har medført at enkelte av lærerne fortløpende har holdt elevene orientert om hvor de ligger på karakterskalaen, som en sikring mot at de ikke skal nedprioritere ett område og dermed få en negativ overraskelse når de kommer på Vg3:

Altså, det er jo en av betingelsene... altså, hva er det som skal ligge i den her karakteren, at vi følger det også. Og de ønsker jo... jeg har jo fagsamtaler med elevene, har hatt nå da, og de ønsker jo også, for de skal opp i VG3 til neste år, og de ønsker å få vite hvor ligger vi hen muntlig, hvor ligger vi i sidemål og hvor ligger vi i hovedmål, så de vil jo vite de tre karakterene. Og det har jeg gitt dem, altså de ikke bare får vite den ene karakteren. For det synes jeg de har krav på, for at sånn at de vet hva de skal jobbe noe med når det blir alvor da, på VG3.

Et annet forhold som gjelder innholdet i opplæringen og hvordan lærerne ser på faget, er hvorvidt forsøket har påvirket hvordan de vurderer læreplanen og muligheten for å implementere den på en god måte. Som nevnt i foregående kapittel, var der en del lærere som mente at vurderingsforskriften styrte mer enn læreplanen, og at ett mål med forsøket derfor var å ivareta læreplanen på en bedre måte. Det er seks lærere som tar opp dette forholdet, og samtlige mener at undervisningen nå bygger på læreplanen i større grad enn hva som tidligere var tilfellet. Vi tar her med noen utsagn fra lærere ved begge de to skolene for å eksemplifisere hvordan de nå opplever situasjonen:

Før, når du laget en månedsplan, så tenkte du: "skal vi se, nå må jeg ha inn karaktergrunnlag for muntlig, og så må jeg ha karaktergrunnlag sidemål", og så ble det styrende. Nå... du har fått noen av planene mine, tror jeg, hvor det er sånn at vi tar utgangspunkt i læreplanens mål, og så ser vi hva er det vi skal lære den her måneden, og hvordan kan vi på best mulig måte legge opp undervisningen for at det her skal læres med vurdering for læring som styrende prinsipp for det hele. Og da blir... da ser undervisningen helt annerledes ut.

Altså, jeg synes det er lettere på en måte å sette sammen et undervisningsprosjekt som henger på greip, rett og slett. Og jeg synes at jeg får undervisningen til å avspeile

målformuleringen i læreplanen egentlig bedre, altså blir mindre frustrert over alt jeg skulle ha gjort.

Ja, jeg har fått jobbet mye med å tenke på hva faget er, liksom gå til grunnlagsspørsmålet, hva er det vi vil med dette faget, hvorfor har vi dette faget, hva er det viktigste å lære elevene våre, hva er det vi vil, ja som jeg tenker at det har blitt litt akutt, siden vi tenkte og diskuterte norskfaget.

Kongsbakken videregående skole utvikler, som nevnt innledningsvis, felles planer for norskfaget, og i disse planene framkommer det klart en sammenheng mellom læreplanens kompetansemål og undervisningsaktivitetene, både når det gjelder halvårsplaner, periodeplaner (kalt arbeidsplaner), og planer for fagdagene. Gjennom intervjuene beskriver lærerne hvordan de i faglagene har jobbet med å få en god sammenheng mellom læreplanarbeidet og den faktiske gjennomføringen av undervisningen. Lærerne ved Fana gymnas utvikler ikke felles planer i samme grad som ved Kongsbakken, men selv om de jobber mer individuelt, beskriver de samme type erfaringer med hensyn til bedre sammenheng mellom læreplan og faktisk arbeid i klasserommet.

3.6 ENDRING I LÆRERROLLEN

Noen få lærere trekker fram at de mener lærerrollen er påvirket av forsøket, og i alle tre tilfellene i positiv retning. En av dem har bidratt med deler av tittelen til denne rapporten gjennom å beskrive endringen på følgende måte:

Ja, og så tidligere så var vi jo dommere hele tiden, jeg stod bare der og var dommer, mens jeg føler at jeg er trener på en helt annen måte nå, at mitt arbeid består i å ha trenerrollen. Og det er jo litt annerledes enn dommerrollen.

Lærerne beskriver også at det har påvirket holdningen deres til det å være norsklærer – det er morsommere å være norsklærer nå enn før, og det gir økt motivasjon som smitter over på arbeidet med elevene.

Ja, det er mye artigere å være lærer nå. Jeg synes det er morsomt å se at man kan gjøre store endringer som er nyttige både for meg og for elevene. Jeg jobber jo like mye som jeg gjorde før. Før så satt jeg jo hjemme og rettet og rettet og rettet, nå sitter jeg hjemme og retter mindre, men jeg jobber jo like mye. Men det er mer tilfredsstillende, fordi utbyttet er annerledes, i hvert fall føles det sånn.

Som nevnt i innledningskapittelet, ønsket Kongsbakken videregående å knytte forsøket til skolens strategi for å rekruttere og beholde norsklærere, og det å oppleve arbeidet som mer meningsfylt, slik denne læreren beskriver, vil kunne være et viktig bidrag til å realisere skolens strategi på dette området.

3.7 BEDRET LÆRINGSMILJØ

En rekke av de forholdene som er drøftet ovenfor, har betydning for elevenes læringsmiljø. Som lærernes evalueringer ovenfor viser, er det i all hovedsak positive vurderinger av hvordan forhold som underveisvurdering, lærerens rolle, fagets innhold osv., har endret seg

som følge av forsøkene. Dette, kombinert med at lærerne, når de blir spurt eksplisitt om det, svarer at de mener elevenes læringsmiljø er bedret, gjør at man kan konkludere med at det er grunn til å anta at elevene har fått bedre vilkår for læring, sammenlignet med situasjonen før forsøket startet. Dette handler om en rekke ulike forhold som lærerne beskriver eksempler på:

- Skriveopplæringen legges opp som en løpende læringsprosess der elevene kan samarbeide og støtte hverandre underveis,
- Elevene får mer og bedre underveisvurdering og oppfølging fra lærer,
- Elevenes trenes opp til å vurdere eget og andres arbeid, og uttrykke dette muntlig,
- Elevene får jobbe i dybden med noen større, mer helhetlige områder, i stedet for å få en overfladisk gjennomgang av mange, mer fragmenterte områder, og
- Lærerne beskriver at de har endret fokus fra å få godt nok karaktergrunnlag, til å tilrettelegge for best mulig læring.

Alle disse punktene er i tråd med læreplanens intensjoner, og slik sett kan forsøket hevdes å ha bidratt positivt til skolens implementering av LK06.

4 SKRIFTLIG SIDEMÅL – SITUASJON OG VURDERINGER

4.1 BAKGRUNN

En av forutsetningene for gjennomføringen av forsøket var, som nevnt ovenfor, at ingen av disiplinene skulle bli skadelidende. Etter kontakt med skolene, ble det klart at det fra ulike hold, og i ulik grad, var stilt spørsmål ved hvordan forsøket ville påvirke stillingen til skriftlig sidemål. Ved begge skolene er det nynorsk som er sidemål for de aller fleste elevene, og dette ble da fort et spørsmål om hvorvidt forsøket kunne bidra til å svekke nynorskens stilling i den videregående skolen. I Kongsbakkens tilfelle fikk dette stor oppmerksomhet under oppstarten av forsøket, blant annet gjennom artikler og diskusjoner i lokalavisene. Også ved Fana gymnas, der uroen i de umiddelbare omgivelsene har vært mindre enn i Tromsø, tar flere av lærerne opp at dette er en problemstilling de kjenner til og har blitt gjort oppmerksomme på, blant annet når de har snakket om forsøket til kolleger ved andre skoler. Skolen har også fått en skriftlig betenkning fra Universitetet i Bergen etter at de henvendte seg dit med forespørsel om evaluering av forsøket. I svaret fra to fagpersoner ved Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium ved universitetet, framkommer det klart at disse setter forsøket i en språkpolitisk sammenheng, og de uttaler følgende:

Samtidig [som de ikke har grunn til å tro at forsøket har plan om å føre til en svekking av nynorskopplæringa] er sidemålskarakterer si rolle i norsk språkpolitikk samansett, og eit argument frå målrørsla har heile tida vore at ein eigen sidemålskarakter er viktig for jamstillinga mellom nynorsk og bokmål. Å fjerne sidemålskarakterene har difor fleire ideologiske og politiske siden ved seg. Desse sidene går vidare enn spørsmål om arbeidsmengda til norsklærarar. Vi ser at prosjektet alt i dag (gjennom prosjektdeltakarane) spelar ei rolle i diskusjonen om ein skal fjerne ein eigen sidemålskarakter. Det gjer det viktig at ein tenkjer over og kan stå inne for dei metodiske og forskningsetiske aspekta ved forsøket.

Blant annet på dette grunnlaget, takket universitetet nei til forespørselen om å foreta ei evaluering av forsøket.

Som følge av den oppmerksomheten forsøket har fått i den språkpolitiske debatten, har vi her valgt å innhente data mer spesifikt om hvordan lærerne og elevene vurderer forhold vedrørende skriftlig sidemål i videregående opplæring, samt vie et eget kapittel til presentasjon av datagrunnlaget.

4.2 OM SIDEMÅLSOPPLÆRINGEN VED SKOLENE

Gjennom intervju med lærerne ved de to skolene framkommer det klart at de har hatt en høy bevissthet om stillingen til skriftlig sidemål, blant annet som følge av den negative oppmerksomheten forsøket har utløst, særlig fra representanter fra Nynorsklaget og Noregs Mållag. Samtlige lærere uttrykker at de lojalt har fulgt opp forutsetningen om at sidemålet ikke skulle bli skadelidende, og enkelte hevder at sidemålsopplæringen faktisk har blitt styrket, både som følge av oppmerksomheten utenfra, men ikke minst fordi de har gjennomført en periodisering av undervisningen som de fleste mener kan bidra til en kvalitativt bedre sidemålsopplæring. Denne periodiseringen antar ulike former og har vært

prøvd ut på ulike måter gjennom flere perioder. Ved Fana gymnas har enkelte av lærerne gjennomført en mer avgrenset periodisering i forsøksperioden, men ved denne skolen har man også erfaringer med såkalt *plogging* fra tiden før Kunnskapsløftet. Skolen gjennomførte i sin tid et forsøk der sidemålsopplæringen ble avsluttet med eksamen til jul i tredje klasse på videregående, etter én termin med intensivopplæring i sidemålet. Dette forsøket hadde de positive erfaringer med, både resultat- og motivasjonsmessig.

Ved Kongsbakken har man inneværende skoleår satt periodiseringen i system på Vg1 og Vg2. Rent konkret innebærer det at man har gjennomført såkalt *plogging*¹² ved at all undervisning i norskfaget i 1. termin på Vg2 og 2. termin på Vg1 har foregått på sidemålet. Alle planer, all kommunikasjon på Fronter, alle skriftlige tekster, alle notater på tavla, elevenes notater osv. har vært skrevet på sidemålet, og noen av lærerne viser også til at de har snakket nynorsk i timene. Det har vært en form for "språkbad" som har hatt som mål å eksponere elevene for så mye nynorsk som mulig, siden mulighetene de ellers har for å oppleve språket, er begrenset. En lærer fra Kongsbakken beskriver dette slik:

Det er jo også sånn... så lenge vi har to målformer, bokmål og nynorsk, som nå er sidestilt i den nye læreplanen, så før så måtte vi jo ha litt bokmål, litt nynorsk, litt bokmål, litt nynorsk. Når vi bare har én karakter så kan vi jo gjøre det på en annen måte. Vi ploger jo nå. For eksempel førsteklasse, de har fra jul fram til nå bare hatt nynorsk. Og da foregår alt på nynorsk, tavleskriving, planer alt, sånn at de bader på en måte i nynorsk. Og det kan vi jo ikke gjøre når vi skal sette tre karakterer hele tiden. ... Så vi kan drive undervisning på sidemål på en annen måte. Vi får en slags sånn helhetlig opplevelse av det. Fordi de møter jo aldri nynorsken noen steder, så hvis ikke vi bader dem i nynorsk, så blir det borte. ... Problemet er jo at de ser det ingen andre steder i samfunnet, det er jo et dødt språk for dem, det er jo bare et språk som vi tvinger dem til å skrive og lese i skolen. Og de ser jo på språk som et kommunikasjonsmiddel, og de har så mye motstand, fordi de vet at det her er ikke noe de trenger for kommunikasjon. Jeg ser jo i avisen at man sammenligner det med å lære spanske verb, å pugge spanske verb. Ja, det får man faktisk bruk for når man er i Spania. Men man kan bruke det hovedmålet man har i Norge og kommunisere godt. Så det er så mye motstand fordi de ikke ser den her nytteverdien i det de skal gjøre. Vi bruker jo veldig mange ulike metoder, for vi vil jo gjerne at de skal ha gode nynorsk-karakterer når de går ut herfra, fordi de trenger karakterene til å konkurrere med. Så vi har jo ulike metoder vi bruker. Men det at vi holder på over tid, ja de ser jo nynorsken litt mer, og dermed så skulle de jo bli litt flinkere.

Som antydnet i utsagnet ovenfor, er det mange elever som stiller spørsmål ved skriftlig sidemål, noe som både kommer fram gjennom kommentarer elevene kunne gi ved utfylling av spørreskjemaet (se Vedlegg 5-7), men også i intervjuene. Imidlertid mener flere av lærerne, og også noen av elevene, at *ploggingen* har hatt en positiv effekt når det gjelder elevenes motivasjon for sidemålet. En lærer beskriver dette på følgende måte:

¹² Skolens lærere bruker ordet "plogging" konsekvent om en form for periodisering, og det er derfor valgt å bruke det uttrykket i teksten. Uttrykket forklares nærmere gjennom beskrivelser av hvordan undervisningen er organisert.

Og jeg merker jo det at førsteklassen er mer motivert enn andreklassen, men jeg tror at de gir uttrykk for at de synes den måten her å jobbe på er veldig god, spesielt det her med ploging. Jeg tror mange er veldig fornøyde med å kunne tenke bare nynorsk det ene halvåret, og så bare bokmål det andre, og ikke drive å omstille seg for hver innlevering de skal skrive. Og vi kan jobbe mye grundigere med nynorsken også over tid, uten støy fra bokmål. Så jeg har inntrykk av at elevene er motiverte. Og det at det er så få som har reservert seg mot forsøket, tyder vel også på det, har jeg inntrykk av. Men det har jo også vært et krav fra Utdanningsdirektoratet at sidemålet ikke skal være skadelidende, og det har vært mye av det debatten i avisene også har gått på, men jeg kan ikke forestille meg at de får noe dårligere sidemålsundervisning nå. Jeg tror det er bedre nå, i og med at vi kan ploge, at vi har den anledningen.

Begge parter mener også at elevene har lært mer ved denne måten å organisere undervisningen på, fordi de har fått jobbet sammenhengende med faget over lang tid. En av elevene har en interessant betraktning om hvorfor han synes han lærer mer sidemål ved ploging enn ellers:

Ja, jeg lærer mer, for du klarer på en måte... Altså du får bygget byggsteinene oppå hverandre, rett etter hverandre, hvis du skjønner, i stedet for å la de liksom ligge langt fra hverandre.

Én av lærerne trekker fram at det ideelle ville vært om man kunne få *alle* faglærerne til å jobbe på sidemålet i en periode, siden antall timer til norskfaget er begrenset, og siden elevene blir eksponert for hovedmålet i alle de andre timene. Der er imidlertid noen kritiske kommentarer, og det gjelder det forholdet at plogingen i sidemålet på Vg2 på Kongsbakken ble gjennomført på høsten. Én av lærerne og et par elever stiller spørsmål ved om det kan få negative effekter når elevene skal over i Vg3 og få karakter i skriftlig sidemål, siden det da er et halvt år siden de sist jobbet med den disiplinen av faget. Det reises imidlertid ikke spørsmål mer generelt ved å gjennomføre denne type periodisering, og flere av lærerne viser til at et framtidig vurderingssystem bør tilrettelegge for at skolene kan gjennomføre ploging.

Tabell 2 Elevenes angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i utsagn om forsøket, fordelt på de to skolene. Prosent. N=141 (Fana) og 307 (Kongsbakken).

Utsagn	Fana gymnas			Kongsbakken videregående		
	Enig	Verken eller	Uenig	Enig	Verken eller	Uenig
Jeg tror sidemål har blitt skadelidende under forsøket	17	41	42	10	40	50
Jeg synes vi fortsatt skal ha skriftlig sidemål i faget	6	14	80	21	18	61
Det har vært veldig fint å få konsentrere seg om skriftlig sidemål i lengre perioder (såkalt "ploging")				46	28	26
"Ploging" har gjort meg mer motivert for arbeidet med sidemål				32	34	34

I tabellen ovenfor presenteres resultatene fra elevsurveyen, der elevene er bedt om å ta stilling til noen utsagn om sidemål og om ploging. Utsagnene om ploging inngikk kun i skjemaet til elevene på Kongsbakken, siden det var der samtlige elever hadde erfaringer med det. Ploging ble ikke benyttet som begrep for den typen periodisering enkelte lærere

ved Fana gymnas foretok, og periodiseringen der var ikke like omfattende, og som nevnt avgrenset til enkeltlærere.

Spørsmålet om sidemålet har blitt skadelidende under gjennomføring av forsøket er komplisert, siden elevene ikke har erfaring med norsk i videregående før forsøket. Vi kan her anta at de vurderer det i forhold til hvor stor plass sidemålet har hatt under forsøket. Vi ser at de enten unngår å ta stilling, gjennom å svare "Verken enig eller uenig", eller så er de uenige i påstanden om at sidemålet er svekket. Kun én av ti elever ved Kongsbakken synes sidemålet er svekket, mens ved Fana gymnas er det i underkant av hver femte elev. Der er imidlertid datagrunnlaget, som nevnt innledningsvis i rapporten, noe begrenset når det gjelder elevene fra Vg3.

Elevenes mer generelle motstand mot skriftlig sidemål, i dette tilfellet nynorsk, viser seg gjennom at en høy andel av elevene er uenige i påstanden om at man fortsatt bør ha skriftlig sidemål som del av norskfaget. Imidlertid er så mye som hver femte elev ved Kongsbakken enige i påstanden, noe som kan tolkes som et positivt resultat for nynorskens stilling ved en skole som gjennom sin historie har en klar bokmålstradisjon. Det er betydelig færre elever ved Fana gymnas som er positive til fortsatt skriftlig sidemål, men hvorvidt det skyldes sidemålets stilling i nærmiljøet eller forhold ved opplæringstilbudet, er det ikke mulig å si noe sikkert om.

Nær halvparten av elevene ved Kongsbakken er positive til plogging, mens om lag hver tredje elev mener ploggingen har påvirket motivasjonen for sidemålet positivt. Som nevnt var det reist spørsmål ved at sidemålsperioden på Vg2 var lagt til høsten. En sjekk av holdningen til plogging, avhengig av hvilket trinn elevene er på, viser imidlertid at elevene på Vg2 er mer positive til ploggingen enn elevene på Vg1. 56 prosent av elevene på Vg2 er enige i at plogging er positivt, mens det kun omfatter 40 prosent av elevene på Vg1. Kanskje kan det skyldes at elevene på Vg1 var midt inne i sidemålsperioden da undersøkelsen ble gjennomført, mens Vg2 elevene hadde fått den litt på avstand?

Vi skal senere se nærmere på eventuelle endringer i elevenes karakterer, men vi tar her med et usagn fra noen elever som i fellesskap reflekterer over hvordan forsøket med én karakter kan påvirke motivasjonen for å jobbe med sidemålet:

Jeg synes jeg har blitt mye bedre i sidemål fordi at, som jeg sa, at det er jo veldig... Altså, en karakter, hvis man er god i både bokmål og muntlig, så er det jo veldig lett å få gode karakterer i norsk hvis man bare konsentrerer seg. Men nynorsken er sånn... tenker at med egen karakter, hva gjør det om jeg får 4 eller i verste fall 3 i den, for at jeg kommer aldri til å få bruk for den. Men hvis det henger sammen med både bokmål og muntlig, som er egentlig ganske enkle fag, så kan man... setter man seg ned og pugger litt mer verbbøying enn det man egentlig ønsker å gjøre.

Ja man kan liksom ikke først bare få en god karakter i bokmål og så bare ikke tenke på nynorsken, men nå, for å ha en god... sånn som vi har så hvis du skal ha god karakter i norsk generelt sett så må man fokusere på alle tre rett og slett.

Det hjelper på at vi ikke glemmer eller bare ikke bryr oss om de andre faktorene som også spiller inn.

Men snittet blir jo omtrent det samme uansett, så den store forskjellen på snittet det har det jo ikke, men man tenker mer over det.

Ut fra det datamaterialet vi rår over er det altså ikke grunnlag for å si at det har skjedd en svekking av skriftlig sidemål ved de to skolene, slik kritikerne av forsøket spådde kunne skje. I stedet mener flesteparten av lærerne at de har fått bedre tid til å jobbe mer systematisk med skriving på sidemålet, og det er i all hovedsak positive erfaringer med periodisering av sidemålsopplæringen. Ved Kongsbakken videregående skole, der man har gjennomført plogging for samtlige elever, mener flere av lærerne at sidemålet faktisk har blitt styrket, selv om det ikke var et eksplisitt mål med forsøket. Styrkingen, slik lærerne vurderer det, kan ha skjedd både som følge av ploggingen og fokuset på å bedre opplæringstilbudet generelt sett, men også fordi den negative oppmerksomheten utenfra har gjort at de har blitt ekstra oppsatt på å sette inn tiltak som kunne motvirke eventuelle tegn på svekking av sidemålet. Slik sett kan både selve forsøket, men også trykket utenfra, ha bidratt til den styrkingen av sidemålet som lærerne mener har skjedd.

5 ELEVENES SYN PÅ NORSKFAGET OG PÅ FORSØKET

5.1 INNLEDNING

I dette kapitlet skal vi se nærmere på elevenes holdninger til norskfaget, og til det forsøket de har vært en del av. Elevenes perspektiver skal bidra til å besvare følgende tre problemstillinger:

1. Har forsøket medvirket til å endre elevenes holdninger til norskfaget (både norsk muntlig, hovedmål og sidemål)?
2. Har forsøket medvirket til å endre lærernes undervisning?
3. Har forsøket medvirket til å bedre elevenes læringsmiljø?

Som tidligere nevnt, har ikke elevene erfaringer med norskundervisning i videregående opplæring før forsøket, slik at de resultatene vi her vil presentere, gir kun en beskrivelse av hvordan de opplever situasjonen her og nå. Det er altså ikke mulig å si noe om *effekter* av forsøket på elevenes holdninger og opplevelse av undervisningen. Elevenes syn på skriftlig sidemål tok vi opp i forrige kapittel, og det vil derfor ikke bli behandlet her.

5.2 ELEVENES SYN PÅ NORSKFAGET

I tabellen nedenfor presenteres resultatene fra et spørsmål der elevene er bedt om å ta stilling til en del utsagn om holdninger til norskfaget, og gi en vurdering av undervisningstilbudet.

Tabell 3 Elevenes angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i en del utsagn om norskfaget, fordelt på de to skolene. Prosent. N=141 (Fana) og 307 (Kongsbakken).

Utsagn	Fana gymnas			Kongsbakken videregående		
	Enig	Verken eller	Uenig	Enig	Verken eller	Uenig
Norsk er et interessant og viktig fag	54	30	16	66	25	9
Jeg er mindre motivert for norskfaget nå enn da jeg gikk i ungdomsskolen	27	40	33	29	29	42
Norskfaget er altfor omfattende	56	34	10	35	41	24
Jeg synes vi har en god og variert undervisning	51	32	17	60	27	13
Vi bruker mange og varierte læremidler i norskundervisningen	44	39	17	47	33	20

Det må tolkes som positivt at så få som færre enn hver tiende elev ved Kongsbakken er uenig i at norsk er et interessant og viktig fag, og at nær 70 prosent støtter utsagnet. Resultatene fra Fana er ikke like positive, men hvorvidt den høyere andelen positive elever ved Kongsbakken skyldes måten forsøket er gjennomført på der, er det vanskelig å ha sikre svar på. I intervjuene er elevene også spurt om hva de synes om norskfaget, og der kommer det klart fram at de ser relevansen av faget for framtidig yrkesliv, selv om interessen for faget varierer mellom elevene. Vi tar med et par eksempler på noen meningsutvekslinger mellom elevene som eksemplifiserer dette:

Norsk er jo et veldig ensformig fag, da. Og norsk har vi hatt siden vi gikk i første, så det er jo ikke akkurat så spennende at det gjør noe. Ja, det er det første som detter inn i hodet mitt.

Jeg tror ikke jeg har noen mening egentlig om norsk, for det er jo sånn... det er jo egentlig... det blir et sånt automatisk fag. Du har det gjennom alle år, og du blir så vant til det. Men det er nå... jeg føler jo for så vidt vi må ha det da. Det er jo et viktig fag i den forstand, men som hun sier det er jo ikke det mest interessante faget men vi må jo ha det.

Enn du?

Selv om det ikke er det mest interessante faget så... det legger jo grunnlaget for... norskkunnskaper vil du komme til å få bruk for senere i arbeidslivet, så det er viktig, men ikke så veldig artig.

Mens denne gruppen har en mer positiv opplevelse av faget:

Jeg liker norsk godt. Det er jo utfordrende, du får reflektere mye, og man lærer generelt mye da, så jeg liker veldig godt norsk. Sier mye egne meninger og sånt.

Og så er det et fag som i hvert fall jeg tenker at det vil være helt nødvendig og noe du absolutt kommer til å få bruk for, uansett retningen videre i yrkeslivet. Spesielt med tanke på hvordan en skal skrive formelt og skrive artikler og sånne ting. Så du trener jo deg selv opp til et eventuelt videre yrke, tenker jeg da.

Og så... ja, det er veldig viktig i forhold til studier at du kan skrive ordentlig og samtidig så er det også sånn at vi må sette oss inn i ganske mange ting som da trener opp den evnen til å kunne sette oss inn i informasjon og sånn som er en veldig viktig evne. Samtidig så tror jeg kanskje at norskfaget hadde hatt godt av liksom en strukturell gjennomgang. Det er veldig mye som blandes opp i en smørje, og at man kanskje kunne sett på det. Men det er et veldig viktig fag.

Som den siste eleven er inne på, så oppfattes norsk som et omfattende fag som inneholder mange ulike områder. Dette framkommer også i resultatene fra elevsurveyen, der en ganske stor andel av elevene er enige i en påstand om at norsk er et altfor omfattende fag. I underkant av en tredjedel av elevene er enige i påstanden om at de er mindre motivert for norsk nå, sammenlignet med da de gikk i ungdomsskolen. På den positive siden kan man imidlertid merke seg at mer enn 40 prosent av elevene ved Kongsbakken er uenige i den påstanden.

Positivt er det også at hele 60 prosent av elevene på Kongsbakken og 51 prosent av elevene ved Fana gymnas mener at de får en god og variert norskundervisning, og at nær halvparten av elevene også mener at lærerne bruker mange og varierte læremidler i undervisningen.

5.3 ELEVENES SYN PÅ FORSØKET

Elevene er bedt om å si sin mening om forsøket i intervjuene, og gjennom å svare på spørreskjemaene. En av forutsetningene for gjennomføring av forsøket var, som tidligere nevnt, at elevene skulle kunne reservere seg mot å delta. Både i intervjuene og gjennom svarene på spørreskjemaene, bekrefter elevene at de har fått informasjon om denne retten. De aller fleste er enige i at de har fått slik informasjon, og, for de som ikke er enige i påstanden, må man ta i betraktning at det er ganske lang tid – fra nesten ett til nesten tre år (for Vg3 elevene ved Fana gymnas) – siden de fikk denne informasjonen, så det kan ha gått i glemmeboka.

Tabell 4 Elevenes angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i utsagn om forsøket, fordelt på de to skolene. Prosent. N=141 (Fana) og 307 (Kongsbakken).

Utsagn	Fana gymnas			Kongsbakken videregående		
	Enig	Verken eller	Uenig	Enig	Verken eller	Uenig
Jeg har fått informasjon om forsøket og min rett til å reservere meg mot å være med	67	22	11	79	11	10
Jeg synes vi har fått god støtte og hjelp til å bli bedre til å skrive norsk	52	30	18	71	19	10
Jeg synes jeg har fått grundige tilbakemeldinger fra læreren, noe som hjelper meg til å jobbe bedre med norskfaget	51	27	22	70	17	13
Jeg synes det har vært lite fokus på norsk muntlig	37	35	28	71	19	10
Jeg synes det har vært en god balanse mellom muntlig, skriftlig hovedmål og skriftlig sidemål	49	25	26	60	24	16

Elevene bekrefter gjennom sine svar på spørreskjemaene (jfr. tabellen ovenfor) en del av påstandene fra lærerne, gjennom at de i hovedsak gir sin støtte til at de har blitt bedre til å skrive norsk og at de har fått gode tilbakemeldinger fra læreren, og derigjennom en styrket underveisvurdering. En relativt stor andel, særlig ved Kongsbakken, er også enige i at muntlig norsk kanskje har vært for lite fokusert, men samtidig gir de i all hovedsak støtte til at det har vært en god balanse mellom de tre disiplinene, noe som gjør at bildet som framkommer blir litt brokete. Det særlige fokuset på skriveopplæring ved Kongsbakken kan være forklaringen på resultatet derfra, men som nevnt da lærernes vurderinger ble kommentert ovenfor (se punkt 3.5), kan muntlig aktivitet ha foregått på andre måter enn det elevene tradisjonelt er vant til å regne som muntlig.

Gjennom intervjuene kommenterer elevene en rekke ulike forhold (jfr. kodeoversikten i Vedlegg 4) knyttet til forsøket, og kommentarene er gjennomgående positive. De mener eksempelvis at:

- Det er blitt mindre karakterjag og mindre stress i norskfaget (4¹³),
- Det å få jobbe i dybden gir bedre læring (1),
- Skriveopplæringen er bedret (2),
- Oppfølgingen og tilbakemeldingen fra lærerne er god (3),
- Motivasjonen for faget har økt (2), og
- Det er gjennomgående et godt, og bedret, læringsmiljø (3).

¹³ Tallet angir i hvor mange – av de totalt seks intervjuene – det aktuelle forholdet er kommentert.

Vi tar her med et par eksempler på utsagn fra elevintervjuene som synliggjør noen av punktene ovenfor. Først en elev som beskriver hvordan fokus har endret seg fra omfang til dybde:

I fjor høst så var det et møte med alle elevrådsrepresentantene for de forskjellige klassene hvor alle norsklærerne var, og da skulle vi gi tilbakemelding underveis på hvordan vi hadde følt at det hadde fungert. Og det var jo noen som sa at det kanskje ikke var like optimalt osv., men flertallet sa at det var bedre enn det hadde vært, fordi at nå er det mer av kvalitet foran kvantitet, at de tenker mer på at det skal gjøres bra og ikke gjøres fort. Så det vil jeg faktisk anbefale. Jeg har jo ingen sånn erfaring om å være lærer da, jeg er jo elev. Men som elev så har jeg følt at det har fungert veldig bra.

Mens disse elevene snakker om hvordan læreren nå har mulighet for å følge dem mye tettere i skriveprosessen, og hvordan det oppleves positivt:

Og kanskje, om vi ikke bare skriver mer så... Det vi skriver, det vil vi gå gjennom, vi vil se hva vi gjør feil, fordi at vi får den her midt-i-evalueringen.

Og i og med det at vi skriver mer på skolen, det gjør at lærerne også kan følge mye mer opp og svare oss på de spørsmålene vi har enn at det skulle vært en hjemmeoppgave på 48 timer å skrive. Så akkurat det kan jeg... Jeg tror faktisk mange vil høyne karakteren sin på skriveoppgaven.

Ja, og så istedenfor å ha to tentamener før jul, så har man ingen tentamen før jul, og heller at man kan spørre om hjelp. Man får... har fått en oppgave, og så kan man rekke opp handa hvis det er noe man lurer på. Så du får liksom... føler man blir flinke, får et bedre resultat da av å ikke ha de to tentamenene.

Og så føles det sånn at læreren... kanskje læreren har bedre mulighet til å evaluere hver enkelt elev, fordi at man har karakterer over en lengre tidsperiode og ikke bare to karakterer som er pøst inn på to tentamener som en elev skal skrive i løpet av fem timer, liksom. Akkurat der tror jeg det er... hvis man har undersøkt det, så tror jeg det er ganske store forskjeller i...

Så læreren er der ved siden av dere i prosessen...

Ja.

Og har muligheten til å se karakterer over lengre...

Ser utvikling og...

Når vi får den tiden vi får jobbe og drive med prosessen, så kan de også se hvordan vi jobber, eller han kan se vårt kompetansenivå i forhold til arbeidet du legger ned, ikke bare i forhold til om vi liksom har brukt sånn ordretttingsprogram når vi skrev den her artikkelen liksom natta før innleveringsfristen.

Akkurat det er et godt poeng. De kan faktisk se at man setter seg ned og jobber med det, at man ikke bare sitter på sengekanten og gjør det.

Som nevnt ovenfor, da resultatene vedrørende stillingen til norsk muntlig ble kommentert, mente en elever at det var lite vekt på norsk muntlig. Dette framkommer også gjennom intervjuene, men i likhet med utsagnene fra lærerne, kan dette som nevnt ha med at elevene tenker på norsk muntlig som mer formelle vurderingssituasjoner, der de gir muntlige presentasjoner. På den ene siden så sier eksempelvis elevene at:

Men jeg føler at muntligkarakteren kanskje er blitt litt gjemt nå, den er forsvunnet litt, vi har ikke like mye på presentasjoner hvor vi presenterer ting som vi gjorde på ungdomsskolen da, når vi hadde en egen karakter i muntlig. Og muntlig norsk er jo veldig viktig, så jeg synes også det er litt dumt at vi mister den der...

Mens det samtidig framkommer at:

Det brukes jo mye tid på å snakke og tolke og sitte i grupper og tolke tekster før vi begynner å skrive selv.

Hun bruker ofte å ha en dag eller... ja, en time der vi bare går gjennom... hvis vi har dikt så går vi gjennom diktet når vi... hvis vi har om kåseri så går vi gjennom kåseri...

Ja, vi har flere kåseri vi tolker.

Ja, sånn at vi blir delt inn i grupper for hver ny... for den perioden da som kommer når det er ny timeplan... norskplan, så får vi ny gruppe, sånn at det blir litt variasjon også, og at vi en time sitter og så skal vi... så hjelper hun oss fram og viser hvordan man skal gjøre det, istedenfor at les den boka og da kommer du til å forstå hvordan du skal gjøre det, men at vi blir vist det.

Dere jobber sammen med henne mer og fortolker ting?

Ja.

Kanskje kan det altså også her være slik at den muntlige aktiviteten har antatt andre former, heller enn at den totalt sett er redusert. Elevene beskriver nemlig også at de får mange muntlige tilbakemeldinger og har mulighet for å drøfte spørsmål med lærer i tilknytning til skriveprosessen.

Hovedinntrykket er at elevene er positive til forsøket, og at de mener at det har hatt en positiv innvirkning på både motivasjon og læring. De gir også klare råd om at det bør fortsette, slik at andre elever får den samme muligheten som de har fått.

6 OVERGANGEN TIL VG3 OG KARAKTERUTVIKLING I FAGET

6.1 LÆRERNES SYN PÅ OVERGANGEN TIL VG3

Samtlige lærere har gjennom intervjuene gitt synspunkter på hvordan de tror elevene vil takle overgangen til Vg3, der de skal få tre karakterer i stedet for én i norsk. Det som framkommer gjennom intervjuene, er at lærerne mener at overgangen til Vg3, uansett forsøk eller ikke, oppleves som stor for elevene. I følge lærerne prioriterer elevene tradisjonelt sett programfagene på Vg2, noe som særlig går ut over norskfaget. Når man så kommer til Vg3, er norsk avgangsfag og får dermed større oppmerksomhet fra elevene av den grunn, men også fordi timetallet økes.

Ingen av lærerne mener elevene nå er dårligere skodd kunnskapsmessig for overgangen fra Vg2 til Vg3 enn det de var tidligere, men at det nok kan bli en overgang når det gjelder arbeidsmengde og karakterjag. Den overgangen var imidlertid den samme tidligere, fordi intensiteten uansett øker det året et fag er avsluttende. Den eneste bekymringen som nevnes i forhold til kompetansen de tar med seg inn i Vg3, er den før nevnte reservasjonen fra noen på Kongsbakken til at plogging av sidemålet var lagt til høsten på Vg2 og at det derfor kunne bli lang tid til neste gang de skulle jobbe systematisk med skriftlig sidemål.

Lærerne viser til at elevene har fått et bedre tilbud i skriveopplæringen, og at den bedrede oppfølgingen har gjort dem godt i stand til å gå videre på sisteåret med norskfaget.

6.2 ELEVENES SYN PÅ OVERGANGEN TIL VG3

En av problemstillingene for denne evalueringen omfatter elevenes syn på overgangen til Vg3:

- Mener elevene på Vg3 at de er godt forberedt til standpunkt og eventuelt tre eksamener?

Forhold vedrørende overgangen til Vg3, er tatt opp som spørsmål i intervjuene, og i tillegg er Vg3 elevene ved Fana gymnas bedt om å svare på noen spørsmål i spørreskjemaet om hvordan de har opplevd overgangen. Resultatene fra surveyen blant elevene på Vg3 i Fana, framkommer i tabellen nedenfor. Her må vi minne om at antall besvarelser er lavt, slik at man ikke kan trekke noen klare konklusjoner på grunnlag av materialet.

Tabell 5 Elevene i Vg3 på Fana gymnas sin angivelse av hvorvidt de er enige eller uenige i utsagn om overgangen til Vg3. Prosent. N=43.

Utsagn	Enig	Verken eller	Uenig
Jeg synes overgangen til å få tre karakterer i norsk på Vg3 har gått greit	44	14	42
Jeg har slitt med skriftlig sidemål på Vg3	49	14	37
Jeg synes det er vanskelig å vite hva som legges til grunn for de tre karakterene vi får i norsk	44	28	28
Jeg tror ikke jeg har fått et dårligere grunnlag i norsk gjennom å ha vært med i forsøket	51	23	26

Hovedinntrykket som framkommer ut fra resultatene i tabellen, er at elevene er nokså delt i synet på overgangen til Vg3; vel 40 prosent er enten enige eller uenige i at overgangen har gått greit, mens det er en relativt liten andel som ikke tar stilling, sammenlignet med de andre resultatene fra spørreundersøkelsen som ble presentert i foregående kapittel. Nær halvparten av elevene angir at de sliter med skriftlig sidemål, men det er i følge lærerne noe som alle elever opplever når de kommer til avgangsåret. En relativt stor andel angir også at de ikke synes det er enkelt å vite hva som legges til grunn for karakterene i de tre ulike disiplinene. Det som kan tolkes som positivt, er at vel halvparten av elevene ikke tror de har kommet dårligere ut av det, faglig sett, etter å ha vært med på forsøket med en karakter på Vg1 og Vg2.

Gjennom intervjuene bekrefter elevene fra Vg3 ved Fana gymnas at overgangen fra Vg2 ble opplevd som ganske stor:

Men overgangen var ganske stor egentlig, følte jeg, fra første og andre til tredje i norsk.

Hva opplevde du som var...

Ja det var jo... ja da måtte vi... ja, mye mer vurderinger og mye flere prøver også. Det var litt tungt, men først og andre, jeg er glad for at ikke vi hadde det sånn i første og andre, for da prioriterer jo ikke vi norsk like mye.

Den overgangen til tredje, hvor kom trykket, sidemål, hovedmål eller muntlig?

Det kom egentlig jevnt over, tenker jeg, for det var generelt mye mer å tenke på når du har tre karakterer å forholde deg til. Du skal ha grunnlag i alle karakterene da, altså nynorsk, bokmål og muntlig. Det er mer pågang med tre karakterer.

Vi ser også at vi i dette elevintervjuet får en bekreftelse på lærernes påstand om at elevene ikke prioriterer norsk høyt i Vg2, siden det ikke er avgangsfag det året.

Blant elevene på Vg1 og Vg2 som er intervjuet, er det noen som tror det vil bli en tung overgang, mens andre mener at det at de har fått jobbet mer i dybden under forsøket, kan gjøre dem bedre skodd til Vg3:

Og også det at når vi skal gå opp i tre karakterer i VG3, så tror jeg det kanskje kan ha vært en fordel at vi har hatt det her, fordi vi går dypere inn i det, og da er det lettere for oss å forstå det, sånn at da kan vi faktisk gjøre det bedre i de tre separate karakterene også.

Ut fra lærernes og elevenes vurderinger, er det ikke grunnlag for å hevde at elevene er dårligere forberedt på overgangen til Vg3 nå, sammenlignet med tiden før forsøket, men det er som sagt basert på hva respondentene tror og ikke på analyser av effekten forsøket har hatt på elevenes læringsutbytte før og etter forsøket.

6.3 UTVIKLINGEN I KARAKTERER FØR OG ETTER FORSØKET

To av problemstillingene omfatter forhold vedrørende elevenes utbytte, målt i karakternivå, og vi nå skal se nærmere på hvordan elevenes karakterer har utviklet seg. De to problemstillingene er:

1. Har prosjektet medvirket til at elevenes resultater i norskfaget har endret seg?
2. Hvordan varierer de tre karakterene i halvårsvurderingene etter første halvår av skoleåret 2011-2012 for den enkelte elev?

Datagrunnlaget for å kunne svare på disse spørsmålene er, som nevnt i innledningskapittelet, framkommet gjennom at det er innhentet anonymiserte karakterdata fra 1. termin for Vg1 og Vg2 før og etter forsøket, for å kunne besvare det første spørsmålet. For å besvare det andre spørsmålet er det innhentet karakterdata etter 1. termin inneværende skoleår for elevene ved Vg3 ved Fana gymnas.

De to første tabellene nedenfor gir en oversikt over gjennomsnittskarakterer for elevene på Fana gymnas (Tabell 6) og Kongsbakken videregående skole (Tabell 7) før forsøket, mens den siste tabellen (Tabell 8) presenterer resultatene etter forsøket.

Tabell 6 Gjennomsnittskarakter etter 1. termin for elever på Vg1 og Vg2 ved Fana gymnas i de tre disiplinene, og gjennomsnittskarakter på tvers av disiplinene, i norskfaget for to skoleår før forsøket.

Fag	07-08				08-09			
	Vg1 (148 ¹⁴)		Vg2 (146)		Vg1 (161)		Vg2(153)	
	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N
Hovedmål – skriftlig	3,75	146	3,90	144	3,76	160	3,54	149
Sidemål – skriftlig	3,65	145	3,58	143	3,69	156	3,66	149
Muntlig	3,89	148	3,99	145	4,13	159	3,67	150
Gj.snitt	3,76	439	3,82	432	3,86	475	3,62	448

Før forsøket varierer gjennomsnittet¹⁵ av elevenes karakterer i de tre disiplinene fra 3,54 til 4,13 på Fana gymnas (Se Tabell 6), mens ved Kongsbakken videregående skole (Se Tabell 7) varierer gjennomsnittskarakterene i de ulike disiplinene fra 3,50 til 4,30 i årene før forsøket startet. Med ett unntak, Vg2 på Fana gymnas skoleåret 08-09, er det karakteren i sidemål skriftlig som har det laveste gjennomsnittet. Muntligkarakteren har, uten unntak, det høyeste gjennomsnittet. Dette er i tråd med det både elever og lærere snakket om i intervjuene.

Tabell 7 Gjennomsnittskarakter for elever på Vg1 og Vg2 ved Kongsbakken videregående skole i de tre disiplinene, og gjennomsnittskarakter på tvers av disiplinene, i norskfaget for to skoleår før forsøket.

Fag	08-09				09-10			
	Vg1 (217)		Vg2 (196)		Vg1 (220)		Vg2(211)	
	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N
Hovedmål – skriftlig	4,0	215	3,73	175	3,99	204	3,90	193
Sidemål – skriftlig	3,83	199	3,50	143	3,84	201	3,66	182
Muntlig	4,30	216	3,95	183	4,03	214	4,05	201
Gj.snitt	4,05	630	3,74	501	3,95	619	3,90	576

¹⁴ Tallene i parentes angir totalt antall elever på trinnet.

¹⁵ Den høyeste og laveste gjennomsnittskarakteren er markert med kursiv og uthevet skrift.

Når vi så ser nærmere på gjennomsnittet for de tre disiplinene samlet sett, dvs. som om det kun var én karakter (nederste linje i hver av de to tabellene), så ligger det på mellom 3,62 og 3,86 ved Fana gymnas og mellom 3,74 og 4,05 ved Kongsbakken videregående skole. Det er denne karakteren som enklest kan sammenlignes med situasjonen etter forsøket.

Når vi da ser på utviklingen etter at forsøket startet, så er det for det første viktig å påpeke at datagrunnlaget her er mindre omfattende, i og med at vi kun har to Vg1 kull inne ved begge skolene, og at det på Kongsbakken faktisk bare er data fra ett Vg2 kull, siden det kun er ett kull som har vært en del av forsøket. Dette gjør at det er vanskelig å trekke noen klare konklusjoner om hvorvidt karakterene til elevene har endret seg etter at forsøket startet.

Tabell 8 Gjennomsnittskarakter i norsk for elever på Vg1 og Vg2 ved Fana gymnas og Kongsbakken videregående skole under gjennomføring av forsøket.

År	Fana Gymnas				Kongsbakken videregående			
	Vg1		Vg2		Vg1		Vg2	
	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N	Gj.snitt	N
09-10	3,96	161	-	-	-	-	-	-
10-11	3,93	139	3,51	152	4,19	185	-	-
11-12			3,52	152	3,89	208	3,72	170

Det vi kan se ut fra resultatene i Tabell ovenfor, er at karaktergjennomsnittet¹⁶ etter forsøket varierer fra 3,51 til 3,96 på Fana gymnas, mens variasjonen på Kongsbakken er fra 3,72 til 4,19. Dette skiller seg ikke mye fra de nivåene karakterene lå på forut for at forsøket startet, så dermed er det ikke grunn til å kunne hevde at det har skjedd noen endringer i karakterene etter forsøket, men datagrunnlaget er som nevnt svært begrenset, slik at resultatene må tolkes med stor forsiktighet.

Det som imidlertid kan være et interessant poeng, er at antall elever som ikke får karakter er gått betydelig ned, særlig ved Kongsbakken videregående skole. Denne gruppen er sammensatt og omfatter både utvekslings elever som ikke skal ha karakter i alle disiplinene, men også elever som ikke får karakter fordi lærerne ikke har et godt nok grunnlag på grunn av manglende innleveringer. Mens det før forsøket var opp til 53 elever (Vg2 – skriftlig sidemål – skoleåret 08-09) ved Kongsbakken som ikke fikk karakter i en av disiplinene, er det høyeste antallet etter at forsøket startet, syv elever. Dette kan være en indikasjon på at det jaget etter å få inn karaktergrunnlag som lærerne beskrev, er minsket, og at flere elever dermed klarer å levere nok arbeider til at de kan få karakter i faget, noe som må betegnes som positivt. Ved Fana gymnas varierte antall elever som ikke fikk karakter fra 0 til 5 før forsøket startet, mens det etter forsøket startet kun er to elever som ikke har fått karakter etter 1. termin.

Det andre spørsmålet som omfattet karakterer, omhandlet variasjonen i karakterer etter første termin for elever som får tre karakterer, dvs. elever på Vg3. Her har vi som tidligere nevnt kun elever fra Fana gymnas, i og med at forsøks elevene på Kongsbakken ikke er

¹⁶ Høyeste og laveste gjennomsnittskarakter er markert med kursiv og uthevet skrift.

kommet til Vg3 ennå. Det er totalt 151 elever på Vg3 ved skolen, og etter 1. termin skoleåret 2011-2012 var karakterene som følger:

- Hovedmål – skriftlig: 3,39 (N=147)
- Sidemål – skriftlig: 3,08 (N=137)
- Muntlig: 4,08 (N=143)

Vi finner her den samme variasjonen som vi fant mellom de tre disiplinene for Vg1 og Vg2 før forsøket, dvs. sidemål med lavest gjennomsnitt og muntlig med høyest gjennomsnitt. Vi ser også at det er relativt mange elever – nesten 10 prosent – som ikke får karakter i skriftlig sidemål. Det er ikke innhentet karakterdata fra Vg3 før forsøket startet, så det er derfor ikke mulig å si noe om det har skjedd endringer. Med kun ett kull inne etter forsøket, ville det uansett ha vært svært problematisk å si noe sikkert om endringer som følge av forsøket.

7 OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER

Gjennom intervju med lærere og elever, og gjennom å innhente og analysere spørreskjema-data og anonymiserte karakterdata, har vi i de foregående kapitlene forsøkt å besvare de seks problemstillingene som var definert for oppdraget.

Når det gjelder den første problemstillingen om elevenes og lærernes holdninger til faget, så finner vi at både lærere og elever ved begge skolene gir en positiv omtale av utviklingen av norskfaget under forsøket. Lærerne mener de har fått en undervisning som er mer læreplantro, det har fått til en bedret skriveopplæring, og det er ikke grunnlag for å hevde at noen av disiplinene er svekket som følge av forsøket, selv om et par lærere, og noen elever, trekker fram at man må passe på så ikke muntlig norsk får for lite oppmerksomhet. De positive vurderingene fra både lærernes side og elevenes side kommer klarest fram ved Kongsbakken, der forsøket har vært koblet til pågående utviklingsarbeid, og der det systematiserte lærersamarbeidet har lagt viktige rammer for gjennomføringen. Frykten som kritikerne av forsøket hadde, om at det kunne skje en svekking av sidemålet, finnes det ikke noe grunnlag for å hevde har slått til. I stedet beskriver lærerne ved begge skolene positive erfaringer med periodeundervisning i sidemål, for Fanas vedkommende forut for forsøket, mens såkalt ploging har vært en sentral del av forsøket ved Kongsbakken siste skoleår. Ved begge skolene trekker lærerne fram at dette er en mulighet de mener framtidige vurderingssystemer bør legge til rette for.

Den andre problemstillingen omfatter eventuelle endringer av lærernes undervisning etter oppstart av forsøket, og det beskriver lærere ved begge skolene, selv om disse endringene nok er mest omfattende og tydelig beskrevet av lærere ved Kongsbakken videregående. Det sistnevnte skyldes at skolen, som nevnt ovenfor, på en systematisk måte har brukt forsøket som ledd i en skoleutviklingsprosess, der de har utviklet felles planverk og prøvd ut nye arbeidsmåter og vurderingsformer i fellesskap, og der faglaget har vært en sentral arena i prosessen. Lærerne ved Fana gymnas beskriver imidlertid også en del av de samme endringene som lærerne fra Kongsbakken, men ikke like omfattende og tydelig. De endringene som tas opp, er at undervisningen er bedret fordi man nå har mer tid til å jobbe i dybden. Skriveopplæringen er bedret, og lærerne mener de nå får til en bedre oppfølging av elevene, fordi de har tid til å jobbe prosessrettet og følge elevenes skriveprosess på en bedre måte. Der er også flere lærere, særlig ved Kongsbakken, som mener at undervisningen nå er blitt mer variert, fordi de har bedre tid til å ta i bruk arbeidsmåter som er mer tidkrevende enn ren formidling av lærestoff gjennom forelesninger. Lærerne ved begge skolene beskriver at undervisningsvurderingen er bedret, og som del av dette at elevmedvirkningen i har økt. Det sistnevnte gjelder særlig Kongsbakken videregående skole, der forsøket har vært knyttet tett opp til skolens fokus på og deltakelse i den nasjonale satsingen Vurdering for Læring. Elevene gir et positivt bilde av norskopplæringen og er særlig positive til den oppfølging og støtte de nå får i skriveopplæringen.

Gjennom oppstillingen av forhold som lærerne mener er bedret under forsøket, har vi også svart på den tredje problemstillingen om elevenes læringsmiljø. De positive endringene som lærerne beskriver, og som elevene gir sin tilslutning til, i hvert fall når det gjelder

skriveopplæringen, gjør at det er grunnlag for å hevde at forsøket har bidratt til å styrke elevenes læringsmiljø positivt.

Den fjerde problemstillingen tar opp overgangen til Vg3. Vi finner ikke grunnlag for å hevde at overgangen til Vg3, der elevene skal få karakter i alle tre disiplinene, er blitt mer problematisk etter forsøket. Lærerne beskriver at dette uansett er en tøff overgang, men hevder at bedret opplæring på Vg1 og Vg2 bør gjøre elevene godt skodd til å takle overgangen. Det er kun elever ved Fana gymnas som så langt har erfaringer med overgang til Vg3 etter at forsøket startet, og de beskriver at de opplever det som en stor omstilling, men de dataene vi rår over gir ikke grunnlag for å vurdere hvorvidt overgangen er større nå enn tidligere.

De to siste problemstillingene omhandler utvikling i karakternivå, og med det datagrunnlaget som er lagt til grunn, finner vi ikke holdepunkter for at det har skjedd endringer i karakternivå som følge av forsøket. Datagrunnlaget etter forsøket er imidlertid veldig begrenset, og for å si noe sikkert om eventuelle endringer burde utviklingen vært fulgt over lengre tid, noe som ikke er mulig siden forsøket er avgrenset til to kull ved hver av skolene.

Helt avslutningsvis kan vi konkludere med at forsøkene med én karakter i norsk på Vg1 og Vg2 ved Fana gymnas og Kongsbakken videregående skole i all hovedsak er opplevd positivt av både lærere og elever ved de to skolene, og at der er klare indikasjoner på at elevenes læringsmiljø er styrket som følge av forsøket. Lærerne har ulike vurderinger av hvordan det ideelle framtidige vurderingssystemet burde se ut, men er samstemte i at det ikke bør gå tilbake til tre karakterer i norsk på Vg1 og Vg2. Den muligheten de har hatt til å utvikle faget og undervisningen sin gjennom de årene forsøkene har pågått, har vært veldig kjærkommen. For å tilrettelegge for videre positiv utvikling av norskopplæringen, gir de derfor råd om at vurderingssystemet i norsk må legges om.

VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE LÆRERE

Lærer

Først vil jeg takke deg for at du tar deg tid til intervju med meg. Siden det først og fremst er **dine** tanker om dette forsøket jeg vil ha tak i, kommer jeg til å stille forholdsvis åpne spørsmål og så heller komme inn og be deg utdype eller presisere dersom jeg er usikker på om jeg har forstått eller fått med meg det du mener. Jeg håper derfor det er i orden at jeg gjør lydopptak av intervjuet, fordi det gjør meg mye friere til å følge med og stille oppfølgingsspørsmål? Alle data fra prosjektet vil bli behandlet konfidensielt, og det vil ikke være mulig å gjenkjenne deg som lærer i rapporten fra prosjektet. Før vi starter vil jeg minne deg om at det er helt frivillig å delta og at du på ethvert tidspunkt kan trekke deg fra deltakelsen og be om at data som er samlet inn blir slettet. Har du noen spørsmål til prosjektet eller til hva som skal foregå mens jeg er på besøk hos dere? Hvis ikke, håper jeg det er greit at vi starter?

1. Først vil jeg gjerne at du sier litt om hva du ser som begrunnelsen for forsøket og hva du synes om forsøket?
 - a. utfordringer med tre karakterer?
 - b. Omfang og innhold i norskfaget?
 - c. ...
2. Dersom du har erfaringer fra undervisning både før og etter forsøket: hvordan har forsøket påvirket norskundervisningen?
 - a. Hvordan har forsøket påvirket måten du planlegger arbeidet?
 - i. Prioritering av de tre områdene – hovedmål, sidemål og muntlig?
 - ii. Utvalg og vektning av lærestoff?
 - iii. Valg av tilnæringsmåter?
 - iv. Valg av læremidler?
 - b. Har det medført endringer i selve undervisningen?
 - c. Har det medført endringer i undervisvurderingen?
 - i. Bruk og omfang av vurderingsmåter?
 - ii. Hva ser du som utfordringer i undervisvurderingen?
 - d. Har forsøket påvirket elevenes læringsmiljø?
 - e. Opplever du at forsøket har påvirket elevenes læringsutbytte?
 - f. Hvordan tror du at elevene er forberedt på vurdering på Vg3?
3. Underviser du i norsk på Vg3 (Gjelder kun Fana gymnas)?
 - a. Hvis ja: hvordan synes du overgangen har vært ift undervisvurdering?
 - b. Hvordan opplever du at elevene har taklet overgangen?
4. Hvilke utfordringer og muligheter ser du dersom forsøket skal bli gjeldende praksis framover?
5. Er det noe du vil legge til helt til slutt, eller råd du ønsker å gi nasjonale utdanningsmyndigheter når det gjelder hva de skal ta med seg fra forsøket?

VEDLEGG 2 – INTERVJUGUIDE ELEVER

Elever

Først vil jeg takke deg/dere for at du tar deg tid til intervju med meg. Grunnen til at jeg ønsker å intervju deg/dere er at dere er med i et forsøk der dere bare får en karakter i norskfaget på Vg1 og Vg2, og Utdanningsdirektoratet ønsker en evaluering av hvordan dette fungerer. Siden det først og fremst er **dine** tanker om dette forsøket jeg vil ha tak i, kommer jeg til å stille forholdsvis åpne spørsmål og så heller komme inn og be deg utdype eller presisere dersom jeg er usikker på om jeg har forstått eller fått med meg det du mener. Jeg håper derfor det er i orden at jeg gjør lydopptak av intervjuet, fordi det gjør meg mye friere til å følge med og stille oppfølgingsspørsmål? Alle data fra prosjektet vil bli behandlet konfidensielt, og det vil ikke være mulig å gjenkjenne deg som elev i rapporten fra prosjektet. Før vi starter vil jeg minne deg om at det er helt frivillig å delta og at du på ethvert tidspunkt kan trekke deg fra deltakelsen og be om at data som er samlet inn blir slettet. Har du noen spørsmål til prosjektet eller til hva som skal foregå mens jeg er på besøk hos dere? Hvis ikke, håper jeg det er greit at vi starter?

1. Først vil jeg gjerne at du/dere sier noe kort om hvordan dere opplever norskfaget, generelt sett.
 - a. Utvalg av lærestoff?
 - b. Bruk av arbeidsmåter?
 - c. ...
2. Var dere klar over at dere var med i et forsøk? Hvis ja: hva visste dere om hvorfor forsøket gjennomføres?
3. Kan dere si litt om hvordan dere har opplevd underveisvurderingen i norsk mens dere har gått på videregående?
 - a. Hvilke vurderingsmåter har vært i bruk?
 - b. Omfanget av vurdering?
 - c. Tilbakemeldinger, hjelp til videre læringsarbeid?
4. Hvordan opplever dere at vektingen mellom skriftlig sidemål, skriftlig hovedmål og muntlig har vært?
5. Hvis dere er elever på Vg2: hvordan tror dere overgangen til Vg3 med tre karakterer i norsk vil bli? Hvordan føler dere at dere er forberedt på den nye situasjonen?
6. (Kun Fana gymnas): For elever på Vg3: hvordan har overgangen til å få tre karakterer vært?
 - a. Positiv eller negativ?
 - b. Endring av undervisningen + vurderingsarbeidet?
 - c. Karakterendring?
7. Råd til nasjonale utdanningsmyndigheter?
8. Er det noe du/dere vil legge til helt til slutt?

VEDLEGG 3 – KODESYSTEM LÆRERE

Code System

- Organisering av undervisningstiden
- Fritak
- Skole
 - Fana
 - Kongsbakken
- Organisering lærersamarbeid
 - Betydning for forsøket
- Begrunnelse forsøk
 - Arbeidsbyrde
 - Mismatch læreplan - vurderingssystem
 - Satsing på ferdigheter
 - Vurdering styrende
 - Fagets omfang
 - Sidemål Vg1
 - Antall timer
- Praksis - situasjon og endring
 - Mindre arbeidsbyrde og stress
 - Variasjon arbeidsmåter
 - Nye arbeidsmåter
 - Endring innhold
 - Læremiddelbruk
 - Bedre vurdering
 - Videoveiledning
 - Elevmedvirkning
 - Bedre oppfølging
 - Bedret læringsmiljø
 - Får jobbe i dybden
 - Bygger mer på læreplanen
 - Skriving - mengde og kvalitet
- Konsekvenser - sidemål
 - Plogging
- Endring lærerrollen
- Endring - elevene
 - Bedre karakter
 - Overgang vg3
 - Utbytte
 - Motivasjon
- Utfordringer forsøk - fast praksis
 - Anbefalinger
 - Antall karakterer
- Syn på forsøket fra andre

VEDLEGG 4 – KODESYSTEM ELEVER

Code System

Skole

Kongsbakken

Fana

Syn på norskfaget

Kjennskap til forsøket

Syn på forsøket

Jobbe i dybden

Utbytte

Plogging

Bedre læringsmiljø

Bedre skriving

Arbeidsmåter

Motivasjon

Mindre karakterjag

Overgang vg3

Vekting mellom disiplinene

Oppfølging - tilbakemelding

Vurderingsmåter

Råd vedr norskfaget

Andre forhold

VEDLEGG 5 – SPØRRESKJEMA VG2 FANA GYMNAS

Felles karakter i norskfaget på vg2 - Fana gymnas

Din skole deltar i et forsøk der elevene får en, felles karakter i norskfaget på vg2, mot normalt tre karakterer. Målet med forsøket er å bedre norskundervisningen, gjennom å gi elevene og lærerne mer tid til å jobbe i dybden med ulike tema i faget. Som ledd i Nordlandsforskning's evaluering av forsøket, gjennomføres en spørreskjemaundersøkelse blant elevene som har vært omfattet av det.

Før du svarer på skjemaet vil vi gjerne informere deg om følgende:

- Det er frivillig å delta, og du bestemmer selv om du vil svare på spørsmålene. Du kan trekke deg underveis, uten å måtte begrunne hvorfor du ikke vil være med.
- Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, noe som betyr at skolen og lærerne dine ikke vil få vite hva du svarer.
- Spørreskjemaet besvares elektronisk. Læreren din vil gi deg et passord som du benytter når du logger deg på undersøkelsen. Du må beregne ca. 10 minutter på å besvare spørreskjemaet.
- Det vil bli laget en rapport der data fra spørreskjemaundersøkelsen blir brukt. Denne rapporten vil bli sendt til skolen din tidlig høsten 2012, og blir også gjort tilgjengelig på Nordlandsforskning's hjemmeside.

Hvis du har spørsmål om undersøkelsen, kan du henvende deg til forskeren som til daglig jobber med prosjektet:

Wenche Rønning:

E-post: wrn@nforsk.no

Telefon: 75517613

Vi håper du vil være med på denne undersøkelsen!

På forhånd takk for hjelpen!

1) Kryss av for om du er:

- Jente
 Gutt

2) Nedenfor følger noen påstander om ditt syn på norskfaget. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

	Helt enig	Nokså enig	Verken enig eller uenig	Nokså uenig	Helt uenig
Norsk er et interessant og viktig fag	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er mindre motivert for norskfaget nå enn da jeg gikk i ungdomsskolen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi fortsatt skal ha skriftlig sidemål i norskfaget.	☐	☐	☐	☐	☐
Norskfaget er altfor omfattende.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi har en god og variert norskundervisning.	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bruker mange og varierte læremidler i norskundervisningen.	☐	☐	☐	☐	☐

3) Nedenfor følger noen påstander om hvordan du har opplevd å være med i forsøket med en karakter i norskfaget. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

	Helt enig	Nokså enig	Verken enig eller uenig	Nokså uenig	Helt uenig
Jeg har fått informasjon om forsøket og min rett til å reservere meg mot å være med.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi har fått god støtte og hjelp til å bli bedre til å skrive norsk.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes det har vært lite	☐	☐	☐	☐	☐

fokus på norsk muntlig.

Jeg tror sidemål har blitt skadelidende under forsøket.

Jeg føler at jeg er godt forberedt på situasjonen i vg3, der vi får tre karakterer i norsk.

Jeg synes det har vært en god balanse mellom muntlig, skriftlig hovedmål og skriftlig sidemål.

Jeg synes jeg har fått grundige tilbakemeldinger fra læreren, noe som hjelper meg til å jobbe bedre med norskfaget.

4) Dersom du har synspunkter om forsøket som du ikke har fått formidlet så langt, kan du skrive dem inn her.

5) Helt til slutt: har du ønsker om endringer som du mener kan gjøre norskfaget bedre, kan du skrive dem inn her.

VEDLEGG 6 – SPØRRESKJEMA VG3 FANA GYMNAS

Felles karakter i norskfaget - Fana gymnas - vg3

Din skole deltar i et forsøk der elevene får en, felles karakter i norskfaget på vg1 og vg2, mot normalt tre karakterer. Målet med forsøket er å bedre norskundervisningen, gjennom å gi elevene og lærerne mer tid til å jobbe i dybden med ulike tema i faget. Som ledd i Nordlandsforsknings evaluering av forsøket, gjennomføres en spørreskjemaundersøkelse som inkluderer elevene som har vært omfattet av forsøket også forrige skoleår, dvs. når du gikk i vg2.

Før du svarer på skjemaet, vil vi gjerne informere deg om følgende:

- Det er frivillig å delta, og du bestemmer selv om du vil svare på spørsmålene. Du kan trekke deg underveis, uten å måtte begrunne hvorfor du ikke vil være med.
- Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, noe som betyr at skolen og lærerne dine ikke vil få vite hva du svarer.
- Spørreskjemaet besvares elektronisk. Læreren din vil gi deg et passord som du benytter når du logger deg på undersøkelsen. Du må beregne ca. 10 minutter på å besvare spørreskjemaet.
- Det vil bli laget en rapport der data fra spørreskjemaundersøkelsen blir brukt. Denne rapporten vil bli sendt til skolen din tidlig høsten 2012, og blir også gjort tilgjengelig på Nordlandsforsknings hjemmeside.

Hvis du har spørsmål om undersøkelsen, kan du henvende deg til forskeren som til daglig jobber med prosjektet:

Wenche Rønning:

E-post: wrn@nforsk.no

Telefon: 75517613

Vi håper du vil være med på denne undersøkelsen!

På forhånd takk for hjelpen!

Din identitet vil holdes skjult
Les om retningslinjer for personvern. (Åpnes i nytt vindu)

1) Kryss av for om du er:

- Jente
 Gutt

2) Nedenfor følger noen påstander om ditt syn på norskfaget. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

	Helt enig	Nokså enig	Verken enig eller uenig	Nokså uenig	Helt uenig
Norsk er et interessant og viktig fag	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er mindre motivert for norskfaget nå enn da jeg gikk i ungdomsskolen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi fortsatt skal ha skriftlig sidemål i norskfaget.	☐	☐	☐	☐	☐
Norskfaget er altfor omfattende.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi har en god og variert norskundervisning.	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bruker mange og varierte læremidler i norskundervisningen.	☐	☐	☐	☐	☐

3) Nedenfor følger noen påstander om hvordan du opplevde å være med i forsøket med en karakter i norskfaget. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

	Helt enig	Nokså enig	Verken enig eller uenig	Nokså uenig	Helt uenig
Jeg fikk informasjon om forsøket og min rett til å reservere meg mot å være med.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes jeg fikk god støtte og hjelp til å bli bedre til å skrive norsk på vg2.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes det var lite fokus på	☐	☐	☐	☐	☐

norsk muntlig på vg2.

Jeg tror sidemål ble skadelidende under forsøket.

Jeg synes det var en god balanse mellom muntlig, skriftlig hovedmål og skriftlig sidemål på vg2.

Jeg synes jeg fikk grundige tilbakemeldinger fra læreren, noe som hjalp meg til å jobbe bedre med norskfaget på vg2.

4) Nedenfor følger noen påstander om hvordan overgangen til å få tre karakterer i norsk på vg3 har fungert for deg. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

Helt enig Nokså enig Verken enig eller uenig Nokså uenig Helt uenig

Jeg synes overgangen til å få tre karakterer i norsk på vg3 har gått greit.

Jeg har slitt med skriftlig sidemål på vg3.

Jeg synes det har vært vanskelig å vite hva som legges til grunn for de tre karakterene vi får i norsk.

Jeg tror ikke jeg har fått et dårligere grunnlag i norsk gjennom å ha vært med i forsøket.

5) Dersom du har synspunkter om forsøket som du ikke har fått formidlet så langt, kan du skrive dem inn her.

6) Helt til slutt: har du ønsker om endringer som du mener kan gjøre norskfaget bedre, kan du skrive dem inn her.

VEDLEGG 7 – SPØRRESKJEMA VG1 OG VG2 KONGSBAKKEN VIDEREGÅENDE SKOLE

Felles karakter i norskfaget på vg1 og vg2 - Kongsbakken

Din skole deltar i et forsøk der elevene får en, felles karakter i norskfaget på vg1 og vg2, mot normalt tre karakterer. Målet med forsøket er å bedre norskundervisningen, gjennom å gi elevene og lærerne mer tid til å jobbe i dybden med ulike tema i faget. Som ledd i Nordlandsforskningens evaluering av forsøket, gjennomføres en spørreskjemaundersøkelse blant elevene som har vært omfattet av det.

Før du svarer på skjemaet vil vi gjerne informere deg om følgende:

- Det er frivillig å delta, og du bestemmer selv om du vil svare på spørsmålene. Du kan trekke deg underveis, uten å måtte begrunne hvorfor du ikke vil være med.
- Alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt, noe som betyr at skolen og lærerne dine ikke vil få vite hva du svarer.
- Spørreskjemaet besvares elektronisk. Læreren din vil gi deg et passord som du benytter når du logger deg på undersøkelsen. Du må beregne ca. 10 minutter på å besvare spørreskjemaet.
- Det vil bli laget en rapport der data fra spørreskjemaundersøkelsen blir brukt. Denne rapporten vil bli sendt til skolen din tidlig høsten 2012, og blir også gjort tilgjengelig på Nordlandsforskningens hjemmeside.

Hvis du har spørsmål om undersøkelsen, kan du henvende deg til forskeren som til daglig jobber med prosjektet:

Wenche Rønning:

E-post: wrn@nforsk.no

Telefon: 75517613

Vi håper du vil være med på denne undersøkelsen!

På forhånd takk for hjelpen!

Din identitet vil holdes skjult
Les om retningslinjer for personvern. (Åpnes i nytt vindu)

1) Kryss av for om du er:

- Jente
 Gutt

2) Kryss av for om er elev i:

- Vg1
 Vg2

3) Nedenfor følger noen påstander om ditt syn på norskfaget. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

	Helt enig	Nokså enig	Verken enig eller uenig	Nokså uenig	Helt uenig
Norsk er et interessant og viktig fag	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg er mindre motivert for norskfaget nå enn da jeg gikk i ungdomsskolen.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi fortsatt skal ha skriftlig sidemål i norskfaget.	☐	☐	☐	☐	☐
Norskfaget er altfor omfattende.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi har en god og variert norskundervisning.	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bruker mange og varierte læremidler i norskundervisningen.	☐	☐	☐	☐	☐

4) Nedenfor følger noen påstander om hvordan du har opplevd å være med i forsøket med en karakter i norskfaget. Kryss av for om du er enig eller uenig i påstandene.

	Helt enig	Nokså enig	Verken enig eller uenig	Nokså uenig	Helt uenig
--	-----------	------------	-------------------------	-------------	------------

Jeg har fått informasjon om forsøket og min rett til å

reservere meg mot å være med.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes vi har fått god støtte og hjelp til å bli bedre til å skrive norsk.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes det har vært lite fokus på norsk muntlig.	☐	☐	☐	☐	☐
Det har vært veldig fint å få konsentrere seg om skriftlig sidemål i lengre perioder (såkalt "plogging").	☐	☐	☐	☐	☐
"Plogging" har gjort meg mer motivert for arbeidet med sidemål.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg tror sidemål har blitt skadelidende under forsøket.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler at jeg er godt forberedt på situasjonen i vg3, der vi får tre karakterer i norsk.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes det har vært en god balanse mellom muntlig, skriftlig hovedmål og skriftlig sidemål.	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg synes jeg har fått grundige tilbakemeldinger fra læreren, noe som hjelper meg til å jobbe bedre med norskfaget.	☐	☐	☐	☐	☐

5) Dersom du har synspunkter om forsøket som du ikke har fått formidlet så langt, kan du skrive dem inn her.

6) Helt til slutt: har du ønsker om endringer som du mener kan gjøre norskfaget bedre, kan du skrive dem inn her.